

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ARAP SİNEMASINDA KADIN: HAYFA EL MANSUR
FİLMLERİNİN FEMİNİST YAKLAŞIMLA
ÇÖZÜMLENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRAH GÜL

DANIŞMAN

DOÇ. DR. GÜLŞAH SARI

AKSARAY- 2024

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLETİŞİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ARAP SİNEMASINDA KADIN: HAYFA EL MANSUR
FİLMLERİNİN FEMİNİST YAKLAŞIMLA
ÇÖZÜMLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRAH GÜL

DANIŞMAN: Doç. Dr. Gülşah SARI
JÜRİ ÜYESİ: Prof. Dr. Veysel ÇAKMAK
JÜRİ ÜYESİ: Doç. Dr. Aşlı EKİCİ

AKSARAY- 2024

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Emrah
Soyadı : GÜL
Bölümü : İletişim Bilimleri
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Arap Sinemasında Kadın: Hayfa El Mansur Filmlerinin
Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi

İngilizce Adı : Women In Arab Cinema: Analysis Of Hayfa Al Mansour
Movies With A Feminist Approach

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: EMRAH GÜL

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

EMRAH GÜL tarafından hazırlanan“Arap Sinemasında Kadın: Hayfa El Mansur Filmlerinin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Gülşah SARI

(Basın Ekonomisi ve İşletmeciliği, Aksaray Üniversitesi)

İmza

Üye: Prof. Dr. Veysel ÇAKMAK

(Araştırma Yöntemleri, Aksaray Üniversitesi)

Üye: Doç. Dr. Aslı EKİCİ

(Radyo TV ve Sinema Anabilim Dalı / Selçuk Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 25./06../2024

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nuntarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Aybala ÇAYIR

İmza

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesinde desteğini esirgemeyen, tezin oluşumundan tamamlanmasına kadar geçen süreçte ve yüksek lisans boyunca kattığı akademik bilgilerle yolumu aydınlatan danışman hocam saygıdeğer Doç. Dr. Gülşah Sarı'ya, Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin saygıdeğer akademisyenlerine, yoğun çalışma sürecim boyunca yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini her zaman hissettiğim canım annem Saniye Gül'e, canım babam Ahmet Gül'e, eğitim hayatım boyunca akademik alanda ilerlememi isteyen ve bu yolda karşılaştığım tüm zorluklarla mücadele etmemde bana destek olan hayattaki en büyük şansım, canım Ağabeyim Efkan Gül'e, yüksek lisans sırasında yolumun kesiştiği ve dostum olan, bu çalışmada bana destek olup, her aradığımda yoğun olmasına rağmen telefonlarımı açan benim için çok değerli arkadaşım, kardeşim İsmail Kılınç'a ve tez düzenleme sürecinde yardımcı olan Faruk Mutlu'ya yine bu süreçte küçük ya da büyük bana destek olan herkese çok teşekkür ederim.

ÖZET

Toplumsal hayatta erkek ve kadın rolleri olarak belirlenmiş kalıp yargılar bulunmaktadır. Bu kalıp yargılar erkeği güçlü ve iktidar sahibi olarak nitelendirirken kadını güçsüz ve erkek tarafından yönetilen olarak nitelendirmektedir. Kadına karşı yapılan cinsiyetçi yaklaşımlara ve kadın erkek arasındaki eşitsizliğe karşı feminizm kuramı geliştirilmiştir. Feminizm kuramı kadınlara karşı yapılan eşitsizlik mücadelesinde kadın haklarını savunmaktadır. İkinci dalga feminizm, tüm sanat dallarını etkilediği gibi sinemayı da etkisi altına almaktadır. Ana akım sinema filmleri içerisinde kadının edilgen rollerde yansıtılması feminizmin temel problemi haline gelmektedir. Yıllar içerisinde sinema sektöründe kadın yönetmenlerin ve kadın senaristlerinde artmasının etkileri ile feminist filmler üretilmeye başlamaktadır. Feminist film kuramları geliştirilerek sinemada kadın olarak kadının inşa edilmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışmada, feminizm kuramı ve feminizmin dalgaları açıklamakta olup ikinci dalga feminizmin sinemaya yansıması, sinemadaki etkisi ve sinemadaki kadın temsilleri Arap asıllı yönetmen Hayfa El-Mansur'un filmleri feminist film çözümlemesi yapılarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Sinema, Feminizm, Feminist Film Kuramı, Arap

Bilim Kodu: 115702

Sayfa Adedi: 78

Yazar: Emrah GÜL

Danışman: Doç. Dr. Gülşah SARI

ABSTRACT

There are stereotypes about male and female roles in social life. These stereotypes describe men as strong and powerful, while women are described as weak and controlled by men. The theory of feminism was developed against sexist approaches towards women and inequality between men and women. Feminism theory defends women's rights in the fight against inequality against women. Second wave feminism affects all branches of art, as well as cinema. Representing women in passive roles in mainstream cinema films has become the main problem of feminism. Feminist films are beginning to be produced due to the increase in female directors and female screenwriters in the cinema industry over the years. By developing feminist film theories, it is aimed to construct women as women in cinema. In this study, the theory of feminism and the waves of feminism are explained, and the reflection of second wave feminism on cinema, its impact on cinema and women's representations in cinema will be examined by analyzing the films of the Arab director Hayfa El-Mansur.

Keywords: Cinema, Feminism, Feminist Film Theory, Arab

ScienceCode: 115702

Number of Pages: 78

Author: Emrah GÜL

Supervisor: Doç. Dr. Gülşah SARI

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Sorunsalı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Yöntemi.....	4
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
İKİNCİ BÖLÜM.....	5
FEMİNİZM VE SİNEMA.....	5
2.1. Feminizm.....	5
2.1.1. Birinci Feminist Dalga	8
2.1.2. İkinci Feminist Dalga.....	12
2.1.3. Üçüncü Feminist Dalga.....	14
2.2. Feminizm ve Sinema.....	15
2.2.1. Feminist Film Kuramı	16
2.2.2. Sinemada Kadın	19
2.2.3. Sinemada Kadının Görünürlüğü	22
2.2.3.1. Baştan Çıkarıcı\Ölümcul Kadın (Femme Fatale)	23
2.2.3.2. Düşmüş Kadın\Metres (Fallen Woman\Kept Woman).....	23
2.2.3.3. Ev Kadını	23
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	25
ARAP TOPLUMU VE ARAP SİNEMASINDA KADIN.....	25
3.1. Arabistan'ın Ekonomik Yapısı.....	25

3.2. Arabistan Eğitim Sistemi	26
3.3. Arabistan Toplumunda Kadın	26
3.4. İslamiyet'ten Önce Arabistan.....	27
3.5. İslamiyet Öncesi Arabistan'da Kadın	27
3.6. İslamiyet'in Doğuşu ve Arabistan.....	29
3.7. İslamiyet Etkisindeki Arabistan' da Kadının Yeri	29
3.8. Muhammed Bin Selman Döneminde Arabistan'da Kadın.....	30
3.9. Arap Sinemasında Kadın.....	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	32
HAYFA EL-MANSUR FİLMLERİ'NİN FEMİNİST ÇÖZÜMLEMESİ.....	32
4.1. Hayfa El-Mansur'un Yaşam Öyküsü	32
4.2. Hayfa El-Mansur Sineması	32
4.3. Hayfa El-Mansur Filmleri Ve Çözümlemeleri.....	32
4.3.1. Vecide	32
4.3.1.1. Filmin Konusu	33
4.3.1.2. Filmin Öyküsü	33
4.3.1.3. Vecide Filminin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi	38
4.3.2. Mükemmel Aday.....	41
4.3.2.1. Filmin Konusu	42
4.3.2.2. Filmin Öyküsü	42
4.3.2.3. Mükemmel Aday Filmi'nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi	44
4.3.3. Mary Shelley	48
4.3.3.1. Filmin Konusu	49
4.3.3.2. Filmin Öyküsü	49
4.3.3.3. Mary Shelley Filmi'nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi.....	50
4.3.4. Nappily Ever After	53
4.3.4.1. Filmin Konusu	54
4.3.4.2. Filmin Öyküsü	54
4.3.4.3. Nappily Ever After Filmi'nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi	60
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA.....	65

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Feminist Dalga Hareketi	9
Şekil 2.2. Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi Eseri.....	9
Şekil 2.3. Feminist Dalga Hareketi	12
Şekil 2.4. Feminist Dalga Hareketi	14
Şekil 4.1. Vecide Filminin Afişi	33
Şekil 4.2. Mükemmel Aday Film Afişi.....	41
Şekil 4.3. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	44
Şekil 4.4. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	44
Şekil 4.5. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	45
Şekil 4.6. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	45
Şekil 4.7. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	46
Şekil 4.8. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	46
Şekil 4.9. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	47
Şekil 4.10. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne	47
Şekil 4.11. Mary Shelley Film Afişi	49
Şekil 4.12. Nappily Ever After Film Afişi	54
Şekil 4.13. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne	55
Şekil 4.14. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne	56
Şekil 4.15. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne	57
Şekil 4.16. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne	58
Şekil 4.17. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne	59

GİRİŞ

Yaşanılan coğrafyada belirli toplumsal kurallara uyum sağlanarak var olunabilmektedir. Toplumun temel yapısını oluşturan belli başlı normlar bulunmaktadır. Eski çağlardan günümüze kadar toplum bu normlar çerçevesinde hareket etmektedir. Toplumsal normların en başında toplumsal cinsiyet rolleri gelmektedir. İnsanın cinsiyetini belirleyen erkek ve kadın olarak nitelendiren biyolojik bilginin dışında bir de toplumda belirlenmiş olan erkek ve kadın rolleri bulunmaktadır. Belirlenmiş bu roller erkek ve kadın cinsiyeti üzerinde toplumsal kalıp yargılarını da beraberinde getirmektedir. Erkek ve kadına özgü, toplum tarafından biçilmiş bu roller özel ve kamusal yaşam içerisinde de geçerli olmaktadır.

Tarihte kadının konumunu anaerkil ve ataerkil dönem olarak ikiye ayırmak gerekmektedir. Anaerkil dönemde kadının konumunda üstünlük bulunmaktadır. Bu durumu bu dönemden kalma Tanrıça heykellerinden de anlayabilmekteyiz. Kadının doğum yapması bu dönemde saygı gören, kutsanan bir durumdur. Burada erkeğin üremedeki rolünün bilinmemesinin de rolü bulunmaktadır. Ancak kadının bu konumu tarihsel süreçte her zaman aynı şekilde devam etmemiştir. Tarihsel süreçte insan tarımsal yaşama geçmiş ve yerleşik hayatı benimsemiştir. Yerleşik hayatın getirdiği bir takım yenilikler kadının konumunda değişikliğe sebep olmuştur. Hayvanın evcilleştirilmesinden sonra erkeğin üremedeki rolü öğrenilmiş ve kadının konumu ikinci plana geçmiştir. Bu dönemle birlikte kadın tarihsel süreç içerisinde ikincil rolünü devam ettirmiştir.

Teknolojinin gelişimi ile insan yaşamı yıllar içerisinde değişimi de beraberinde getirmektedir. Erkek şehir hayatında kamusal alanda aktif bir konumda kadın ise ev alanı içerisinde edilgen olarak konumlandırılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerine göre erkek çalışmalı evine ve ailesine sahip çıkmalıdır, kadın ise ev işleri ve çocuklarını büyütmekle meşgul olmalıdır. Bu toplumsal kalıp yargıları kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte kırılmaya başlasa da halen sorunlar devam etmektedir. Kamusal alanda var olmaya çalışan kadın erkek hegemonyası altında ezilmektedir. Kadına olması gerektiği yerin özel alan olan evi olduğu dayatılmakta ve birçok baskıya maruz bırakılmaktadır. Kadın, cinsiyetinin kadın olmasından dolayı özel alan olarak kabul edilen ev yaşamında baskılanmakta, kamusal yaşamda ise yok sayılmaktadır.

Erkek ve kadın cinsiyetleri arasında insan olarak bir fark bulunmadığı halde toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadını, erkeğin gerisinde konumlandırmaktadır. Kadın özel alanda ve kamusal alanda cinsiyetinden dolayı erkeğin sahip olduğu tüm haklardan mahrum bırakılmaktadır.

Kadınların kazanılmış tüm haklarını almak için mücadele etmesi erkek hegemonyasına ve ataerkil toplum yapısına karşı tüm kadınlar olarak birleşmelerini gerektirmektedir. Sınıf farkı gözetmeksizin tüm kadınlar bir araya gelerek cinsiyetlerinden dolayı maruz bırakıldıkları edilgen konumdan kurtulmaya çalışmaktadır. Kadınların öğrenim görenleri baskıya maruz kalmalarına rağmen hiçbir fark gözetmeksizin tüm kadınlar için mücadele başlatmışlardır. İlk olarak modern toplumlarda başlatılan mücadele feminizm akımı çatısı altında tüm kadınları birleştirmiştir. Feminizm, kadının sosyal ve siyasal haklarını kazanmak, kadının erkek ile aynı eşit haklara sahip olmasını sağlamak ve erkek hegemonyasından kadını kurtarmak için oluşturulmuş akımdır. Feminizm toplumda kendine yer buldukça, kadınlar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının dayattığı rollerden kurtulmaya başlamaktadır.

Kadının erkek ile aynı haklara sahip olmayı istemesi tüm sanat dalları gibi sinemayı da etkisi altında bırakmaktadır. Feminizmin sinemaya yansması ikinci dalga feminist hareketler ışığında gerçekleşmektedir. Ana akım sinema ataerkil kodlarla filmler üretmektedir. Feminizmin sinemaya etkisi ile birlikte feminist film kuramı geliştirilerek üretilen filmlerde kadın özne inşa edilmeye çalışılmaktadır. Kadının ana karakter olduğu erkeğin gerisinde konumlandırılmadığı filmler yapılmaktadır.

Bu çalışmada feminizm kuramı ve feminist film teorileri bağlamında Arap toplum yapısı içerisinde kadının konumu ve Arap sinemasında kadın temsilleri, Arap asıllı yönetmen Hayfa El-Mansur'un filmleri üzerinden aktarılacaktır.

1.1. Araştırmanın Sorunsalı

Araştırmanın temel sorunsalı, sinemadaki kadın temsillerinin Arap sineması içerisinde Arap asıllı yönetmen Hayfa El-Mansur filmleri üzerinden feminist film teorileri kullanılarak filmlerde kadınların özne olarak yansıtılıp yansıtılmadığının belirlenmesidir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Feminist kuram ve feminist film teorileri bağlamında sinemada kadın temsillerinin açıklanması kadın çalışmaları açısından büyük önem arz etmektedir. Toplumdaki cinsiyetçi

rol kalıplarının sinemada yeniden üretilmesi, kadının sinemada inşa ediliş biçimi var olduğu toplum içerisindeki konumunu da etkilemektedir. Kadının beyaz perdede özne konumunda yansıtılması, ana karakterin kadın olduğu filmlerin artması kadının gelecekteki konumunu olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Yıllar içerisinde üretilen feminist filmler ışığında kadının toplumsal hayatta sosyal ve siyasal haklarının dikkate alınıp, fırsat eşitliğinin de sağlanmış olması sinemada özne olarak inşa edilen kadın filmlerinin bir katkısı olarak kabul edilmektedir. Kadının toplumsal hayattaki yerini ve tüm yaşamsal faaliyetlerini, sosyal ve siyasal haklarını dikkate alarak başlanan bu çalışmada, sinemadaki kadın temsillerinin önemi ve tezde incelenen filmlerdeki kadınların maruz kaldığı sorunlar, hak kayıpları ve sadece cinsiyetinin kadın olmasından dolayı yaşadığı baskılanmışlıkların yansıtılış biçimi gelecekteki araştırmalara da katkı sağlayacaktır. Filmlerde yönetmenin kadın özneyi inşa etmesi ve filmlerde ana karakter olarak kadınların var olması, filmlerde idealist bir kadın imgesi çizilmesi kadın çalışmaları ve feminist sinemaya katkı açısından önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı sinemadaki kadın temsillerinin, Arap sinemasındaki kadın temsili açısından Arap asıllı yönetmen Hayfa El-Mansur filmlerinin feminist film kuramı bağlamında açıklanmasıdır. Tez çalışması, Hayfa El-Mansur'un incelenen filmlerinde kadın temsillerinin yansıtılış biçimlerini, nasıl ortaya konulduklarını, feminist film pratiğine uygun olup olmadığını ve kadın öznenin yaratılıp yaratılmadığını, yönetmenin kadın sorunlarına bakışını açıklamaya çalışmaktadır. Filmler, feminist film kuramı çerçevesinde ve kadın temsili açısından incelenecek olup aşağıda verilen sorulara yanıt vermeye çalışılacaktır:

- Yönetmenin filmleri feminist film pratiğine uygun olarak değerlendirilebilmekte midir?
- Filmlerde kadın öznenin varlığından bahsetmek mümkün müdür?
- Yönetmen filmlerinde idealist bir kadın imgesi mi oluşturmaya çalışmaktadır?
- Arap toplumu içerisinde yaşayan kadın ile diğer ülkelerde yaşayan kadınlar arasındaki farklar filmde yansıtılmakta mıdır?
- İncelenen filmler kadın çalışmaları açısından bir katkı sunmaktadır denilebilir mi?
- Yönetmenin Arap toplumu içerisinde kadınların sorunlarını dikkate alıp sinemada yansıtmaya çalışması kadın dayanışmasını pekiştirmekte midir?

Yaşam standartları Arap toplumundaki bir kadına göre daha özgür ve konforlu olan bir kadın dünyanın neresinde olursa olsun bu konu ile ilgili çalışmalar başlatacaktır. Kadın dayanışmalarının pekiştirilmesi sağlanmış olacaktır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışmasında Hayfa El-Mansur'un *Vecide*, *Mükemmel Aday*, *Nappily Ever After* ve *Mary Shelley* filmleri feminist film çözümlemesi ile analiz edilecektir.

Feminist film çözümlemesi sinemadaki kadının, cinsiyetçi ayrımlara maruz kalmasına karşı çıkmaktadır. Ataerkil sinema anlayışının yıkılmasını ve kadının edilgen konumdan kurtarılması gerektiğini savunmaktadır. Feminist film çözümlemesinin temel hedefi kadın olarak kadının sinemada inşa edilmesidir. Feminist film çözümlemesi erkek egemen sinema yapısının kadını ikincil konumda yansıtmasına karşı çıkmaktadır (Özden, 2020, s. 191-193).

Feminist film çözümlemesi ataerkil sinemada kadının, erkeğin haz dünyası içerisinde şekillendiğini ve kadının metalaştırıldığını belirtmektedir. Feminist film çözümlemesine göre kadının filmin merkezinde olduğu filmler arttırılmalıdır. (Arslantepe, 2010, s. 4).

Feminist film çözümlemesi yöntemi, filmlerde kadının nasıl inşa edildiğini ve film içerisindeki konumunu incelemektedir. Filmlerde kadın ve erkek arasındaki cinsiyetçi ayrımlara dikkat etmektedir. Kadının erkeğin bakış açısından yansıtılıp yansıtılmadığını incelemekte ve ataerkil yapının kadın üzerindeki baskılarını açıklamaktadır. Feminist film çözümlemesi kadınların sinema sektörüne dahil olmasını ve başrollerde kadın olan filmlerin yapımının artırılmasını savunmaktadır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Arap sinemasında kadın temsilinin inceleneceği bu çalışmada, yönetmen olarak Arap asıllı kadın yönetmen Hayfa El-Mansur seçilmiştir. Hayfa El-Mansur'un bu araştırmada seçilmesinin sebebi Arap kökenli olması, Arap toplumu içerisinde doğup büyümesi ve Arap toplumundaki kadının sorunlarını beyaz perdeye aktarmasıdır. Bununla birlikte Arabistan'ın ilk kadın yönetmeni olması Arap kadınının sinemaya yansıtılmasında önem arz etmektedir.

Araştırmanın sınırlılığı yönetmenin 2012-2018 yılları arasında çekmiş olduğu *Vecide* (2012), *Mary Shelley* (2017), *Nappily Ever After* (2018), *Mükemmel Aday* (2019) filmleri incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

FEMİNİZM VE SİNEMA

Araştırmanın birinci bölümünde, kadın haklarının mücadelesini ortaya koyan Feminizm akımı ve feminist dalgalar incelenecek olup, feminizmin sinemaya yansması ve feminist film pratiğinin nasıl ortaya çıktığı aktarılacaktır.

2.1. Feminizm

Ortaçağ'da kadın düşmanlığı ile mücadele eden kadın yazar Christine de Pisan'ın düşünceleri feminizm akımının ilk adımları sayılmaktadır. Christine de Pisan, kadınların erkek egemenliğine hapsolmaması için eğitimin önemini savunmaktadır. İyi bir toplumun oluşturulup kadın ve erkeğin ayrımcılığa uğramaksızın yaşaması gerektiğini doğru bulmaktadır. Kadınların sosyal statüleri fark etmeksizin herhangi bir etkinlikte yer aldıklarında ortaya koydukları bir eserde isimlerinin duyurulmaması toplumda erkek egemenliğinin bir göstergesi olmaktadır (Michel, 1993, s. 34-39).

Kadının erkek egemen bir toplumda var olabilmesi için ataerkil düzene boyun eğmesi gerekmektedir. Feminist düşünce kadını erkeğin dünyasından kurtarmayı ve kadına özgür bir alan oluşturmayı hedeflemektedir. Yüzyıllar içerisinde kadının toplumdaki konumu yine kadınların çabaları ve bir araya gelmeleri sayesinde değişmeye başlamaktadır. Feminizm akımı kadınların siyasal ve ekonomik yönden haklarının kazanılması için mücadele etmektedir. Tüm Dünya kadınlarının bir olup erken egemenliğine karşı oluşturulan mücadeleyi topyekûn bir şekilde yürütmeleri kadınların kurtuluşunun zeminini sağlamlaştırmaktadır.

Ataerkil düzen kadının hayatını mahkumiyete çevirmekte ve bu erkek egemen düzende kadın nesneleşmekte erkeğin dünyasında yok sayılmaktadır. Erkek ve kadın olarak iki cinsiyet hiçbir şekilde eşit kabul edilmemektedir. Erkek ve kadının içerisinde yaşadığı toplumda konumları birbirinden farklıdır. Kadınlar ikincil olarak değerlendirilmektedir. Erkek gücü, aktifliği; kadın ise güçsüzlüğü ve pasifliği simgelemektedir (Beauvoir, 2023, s. 16-52).

Feminizm kavramı kendini geliştiren, yeniliklere ayak uyduran modern bir toplum anlayışı ile hareket eden İngiltere burjuvazisinde 17. yüzyılda konuşulmaya başlamıştır. Burjuva sınıfından öğrenim görmüş kadınların toplum içindeki kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikleri fark etmeye başlaması ile feminizm kadınların haklarını savunmak ve kadın erkek eşitliği için oluşturulmuştur.

Tüm dünyada feminizmin yayılma göstermesi birkaç yüzyılı bulmuştur. Feminizm kadınların yaşam faaliyetlerini sürdürürken baskı altında yaşamasından dolayı ve erkeklerin sahip olduğu tüm haklara kadınlarında sahip olabilmesi adına oluşturulmuş bir kuramdır. Feminizm cinsiyetçiliğe ve cinsiyetçi sömürüye karşı çıkmaktadır.

Kadınların ataerkil baskıdan kurtulabilmeleri için kendi bilinç dünyalarını zenginleştirmeleri gerekmektedir. Feminist görüşün hedefi kadınları bilinçlendirerek kamusal ve özel alanda erkek egemenliğine karşı bir mücadele sağlamaktır (Hooks, 1987, s. 12-22).

Kadınların maruz kaldıkları sorunlar içinde yaşadıkları toplumun sorunlarıdır. Erkek egemen toplum tüm sorunları kadına yüklemektedir. Feminizm, toplumsal sorunların kadınlar üzerine yüklemesine karşı çıkmaktadır (Kabadayı, 2013, s. 90).

Teknolojik gelişmelerle birlikte insanlar daha özgür yaşamaya başlamışlardır. İnsanların fikirlerini baskı altında kalmadan ifade edebilmeleri mümkün hale gelmeye başlamıştır. İnsanların bireysel sorunlarına kamusal ve özel alanda çözümler aramaya haklarını kazanmaya başladığı dönemde kadınların da birçok hak ve özgürlük kısıtlamaları bulunmaktadır. Feminizm, kadının eşitlikçi bir dünyada haklarını kazanarak yaşaması gerektiğini savunmaktadır (Savcı, 2019, s. 6).

Feminizm, kadının haklarını savunmak ve kadının kadın olduğu için maruz kaldığı sorunlara çözüm üretmek için 18. yy sonlarında Fransa'da ortaya çıkmış bir akımdır (Sevim, 2005, s. 7). Feminizm, kadınların da erkekler gibi tüm vatandaşlık haklarına sahip olması gerektiğini savunmaktadır (Donovan, 1997, s. 29). Feminizmin öncüleri erkeğin kamusal alanda aktif kadının ise özel alan olarak nitelendirilen ev içerisinde pasif olarak konumlandırılmasına karşı çıkmaktadır. Erkek egemen toplumda bir taraftan kadının ev içerisindeki emeği görmezden gelinirken diğer taraftan da kocasına itaat etmesi ve ev işlerini görev ve sorumluluk olarak kabullenmesi beklenmektedir. Feminist görüş kadını erkeğin itaatine boyun eğmekten kurtarmayı hedeflemektedir (Michel, 1993, s. 88).

Feminizm ataerkil yapının topluma empoze ettiği düşüncelere karşı çıkmaktadır. Ataerkil düşünce yapısı kadını erkeğe göre aşağılamakta ve kadınları erkek egemenliğine boyun eğecek şekilde bir rekabet ortamında bırakmaktadır. Kadınlar hemcinslerine karşı bir nefret duymaya başlamaktadır. Feminist hareketler ışığında kadınlar arasındaki bağ kuvvetlendirilmektedir (Hooks, 1987, s. 27-28). Feminizm'e göre kadınların idam edilmesi, giyotin ile cezalandırılması kabul edilirken düşüncelerini ifade etme hakkının da olması gerekmektedir. Feminist görüş, kadının evlilik haricinde de cinsel hazza hakkının varlığını kabul etmektedir (Öztürk, 2000, s. 58).

Feminizm kuramı kadını, erkek egemen toplumun tahakkümünden kurtarmayı hedeflemektedir. Kadının ezilmesine ve baskılanmasına karşı mücadele etmektedir. Özel alanda ve kamusal alanda kadının haklarını savunmaktadır. Kadın özel alanda erkeğin isteklerini yerine getirmekle konumlandırılmakta, kamusal alanda da var olmak istediğinde eşitsiz ve haksız tutumlarla karşılaşmaktadır. Kadınlar erkeklerle birlikte aynı iş ortamında çalıştıklarında yaptıkları işin emek gücü değişmemekte fakat emeklerinin karşılığında kadınların aldıkları ücretler erkeklerin ücretlerine göre daha düşük düzeyde olmaktadır. Kadın özel alan sayılan ev haricinde kamusal alanda çalıştığında hak ettiği emeğinin karşılığını alamamaktadır. Ev içerisinde çalışan kadının emeği sömürülmekte ve kadın köle olarak konumlandırılmaktadır.

Kamusal alanda eşit ücret talep eden kadınlar işten çıkarılabilmekte ya da baskılara maruz bırakılmaktadır. Ev içinde emeğinin görülmesini savunan kadın, evdeki erkek egemenliğinin şiddeti ile karşı karşıya kalmaktadır. Evli olmayan ve eşitsizlik içerisinde çalışmayı reddeden kadınlar toplumda zor şartlarda yaşamakta ve bazı kadınlar hayatını devam ettirebilmek için fuhuş yapmak durumunda kalmaktadır. Feminist düşünce kadının hem özel alanda hem de kamusal alanda ezilmişliğinin ve çaresizliğinin önüne geçmektedir. Kamusal alanda var olan kadınlar için eşit işe eşit ücret hakkını savunmaktadır. Ev içerisinde çalışan kadının emeğinin görmezden gelmemekte ve ev kadınlarına ücret verilmesini talep etmektedir. Çalışan kadınlardan çocuk sahibi olan kadınların çalıştıkları ortamda kreşlerin açılmasını ve kadınların fazla olan iş saatlerinin kısaltılmasını sağlamıştır. Kadın işçilerin bir araya gelip kendi kurtuluşları için örgütlenmeleri ile birçok kadın sendikası açılmıştır (Michel, 1993, s. 52-57).

Toplumda herhangi bir konuda erkeğin kadına baskısı söz konusu olmaktan çıkarılmalıdır. Kadın kendini özgür bir birey olarak ifade edebilmelidir(Wollstonecraft, 2007, s. 5).

Feminizm, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkmaktadır. Kadına karşı yapılan baskılara son vermek için ortaya çıkmış bir yaklaşımdır. Kadının ataerkil toplumsal yapının tahakkümünden kurtarılması gerekmektedir. Feminizmin ana konusu kadındır. Erkek egemen toplumda tüm haklarından mahrum bırakılan kadının savunulması gerekmektedir. Kadının kamusal ve özel alanda erkelerle eşit haklara sahip olması için mücadele verilmektedir. Hedef kadının özgürlüğüne kavuşturulması ve haklarının geri verilmesidir. Erkek egemen düşüncenin, ataerkil sistemin ortadan kaldırılıp, yok edilmesi için mücadele etmektedir (Taş, 2016, s. 163-175).

Feministler cinsiyetler arasındaki eşitsizliğe ve erkeğin kadın üzerindeki ezici tahakkümüne son vermeyi amaçlamaktadır. ‘Kişisel olan politiktir’ sloganı, kadınların baş etmekte güçlük çektikleri cinsellikle ilgili sorunlarla, aile içindeki sorunlarla mücadeleyi desteklemektedir. Mücadele kadın dayanışması ile gerçekleşmektedir. Özellikle üçüncü dünya ülkelerinde yaşayan yoksul kadınların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Kadının ev içindeki görmezden gelinen emeğinin karşılığının alınması için mücadele verilmektedir. Ataerkil tahakkümün eve hapsedtiği kadının ev içindeki rolleri, eril düzenin getirmiş olduğu görev ve sorumluluklardır. Kadın ev içinde baskılanmakta ve emeklerinin karşılığını alamamaktadır. Kadının ev içindeki işe karşılık ücret talep etmesi yerine kocasının sevgisini kazanması empoze edilmektedir. Ev içinde köleleştirilen kadın erkek sömürüsüne maruz kalmaktadır. Feminizm ev işine ücret talep etmektedir. Feminist hareketler doğrultusunda ortaya atılmış bir kavram olan otonomi, bedenimiz ve yaşantımız üzerindeki baskılardan kurtulmak anlamına gelmektedir. Kadınların bedenleri üzerindeki sömürü ve yaşadıkları zorbalıklar üzerine oluşturulmuş bir feminist mücadele kavramı olarak kabul edilmektedir. Feminizm, tecavüzü kadına yapılan erkek şiddeti olarak belirtmekte ve bu konuyu kamusal bir sorun haline getirip çözüme kavuşturulmasını amaçlamaktadır (Mies, 2022, s. 41-103).

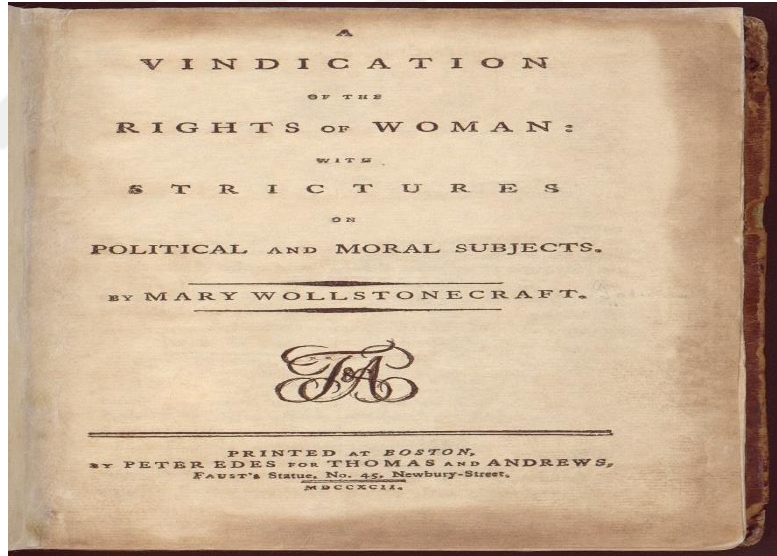
2.1.1. Birinci Feminist Dalga

19. yy içerisinde başlayan birinci feminist dalga kadınların oy hakkı, eğitim hakkı ve mülkiyet hakkı gibi konuları içeren ilk feminist mücadele sayılmaktadır. Kadınların sosyal ve siyasal haklarını geri kazanması için mücadele vermektedir.

Şekil 2.1. Feminist Dalga Hareketi (Habertürk, 2021)

Birinci feminist dalga içerisinde Mary Wollstonecraft'ın 1792 yılında yazmış olduğu Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi eseri, kadın haklarını savunan bir başyapıt olarak kabul edilmektedir. Wollstonecraft'a göre kadınlar ve erkekler dünya üzerinde aynı haklara sahip bir şekilde yaşama hakkına sahip olmalıdır(Wollstonecraft, 2007, s. 10).

Şekil 2.2. Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi Eseri (Eastendwomensmuseum, 2021)

Toplumsal hayatta erkek ve kadın arasında eşitlik sağlanmadıkça, kadınlar özgür olamadıklarında eğitimsiz eşler ve anneler olmaktadır. Kadının güzellik algıları bir kenara bırakılıp eğitimi ve aklı üzerine çaba verilmesi gerekmektedir. Eğitim fırsatlarından yoksun bırakılan cahil bir kadın iyi bir anne ve iyi bir eş olamamaktadır (Wollstonecraft, 2007, s. 280).

Kadınların erkeklere bağımlı olarak yaşamaktan kurtulmalarını sağlayacak olan en önemli konu eğitimidir (Halimi, 1990, s. 24). Feminizm' e göre erkek ve kız çocuk arasındaki

eğitim ayrıcalığı ortadan kaldırılması gereken sorunlardan biri olmaktadır. Kadının temel hak ve özgürlüklere sahip olması gerekmektedir (Sevim, 2005, s. 57-59). Mary Wollstonecraft kadının eğitimini önemsemektedir (Wollstonecraft, 2007, s. 3).

Birinci dalga feminizm hareketi kadınların vatandaşlık haklarını savunmaktadır. Sosyal hayatta ve özel hayatta kadınların haklarının göz ardı edilmesi birinci dalga feminizmin ana sorunu olmaktadır. Özel alan olarak nitelendirilen ev ortamı kadının haklarını kazanmasının önüne geçmektedir. Ev ortamında yaşayan kadın kamusal hayattan soyutlanmakta ve erkek egemenliğinde hapsolmaktadır. Kadınların kamusal hayata dahil olup erkekler ile aynı haklara sahip olması gerekmektedir. İlk dalga feminist hareket ile kadınlar sosyal ve siyasal hakları konusunda mücadele etmektedir. Erkeklerin sahip olduğu tüm haklara kadınların da sahip olması gerektiği savunulmaktadır. Oy kullanma hakkı, eşit işe eşit ücret hakkı, eğitimde fırsat eşitliği gibi konularda kadınlar mücadele vermektedir.

Kadının cinsiyeti nedeniyle aşağılanması ve baskılanması özellikle özel alanda söz konusu olmaktadır. Eğitimin kadını özel alandan kamusal alana taşıyıp kadın için bir fırsat eşitliği sağlayacağı savunulmaktadır. Tüm haklarını elde eden bir kadın özel alanda ataerkil yapının baskısı altında yaşamaktadır. Kadının ev içindeki hakları görmezden gelinmektedir. Feminist hareket özel alandaki kadının emeğinin karşılığının verilmesini ve kadının hak ettiği hayatı sürmesini savunmaktadır (Güneş, 2017, s. 246).

Feminizm'in birinci dalgası kadınların oy hakkı ve siyasal hakları için bir mücadele başlatmaktadır. Kadınlar Amerika'da direnen süfrazetler olarak anılırken İngiltere'de mücadeleciler kadınlar tarafından açlık grevleri yapılmaktadır. Kadınlar çoğu ülkede yasal yollardan haklarını arayarak imza kampanyaları başlatmışlardır. Oy hakkı ile başlatılan mücadele uluslararası bir düzenleme gerektirmektedir. Kadınların başlatmış olduğu direniş mücadelesi hemcinsleri olan birçok kadın tarafından bastırılmak istenmiştir. Kadınların tüm özgürlüklerine kavuşmasının gerekliliğini savunan ikinci dalga Feminizm hareketlerinin fitilini ateşlemektedir (Wiesner-Hanks, 2022, s. 258-263).

Birinci dalga feminist hareket 1789 Fransız Devriminin getirdiği aydınlanma fikirleri, eşitlik ve hürriyet fikirleri doğrultusunda evrensel bir çerçevede başlamaktadır. Kadınlar için kamusal alandaki hakların kazanımları önem arz etmektedir. Burjuva kadınlar arasında başlatılan mücadele tüm dünya kadınlarını da kapsayacak hak ve özgürlük kazanımlarını sağlamaktadır. Kadınların sosyal ve siyasal hayata katılımları, kendilerinin ifade edebilmeleri mahrumiyet çemberinden kurtarılmalrı gerekmektedir. Kadınların hak ve

özgürlük taleplerinin yerine getirilmesi, eşitlik çatısı altında var olabilmeleri için eğitim fırsatlarından yararlanmalı sağlanmalıdır. Ataerkil kültür yapısının kadını ötekileştirmesi, soyutlamaya çalışması kültürel feminist hareketleri ışığında ortadan kaldırılmaktadır (Mies, 2022, s. 64-74).

İlk dalga feminist hareket yüzyıllardır baskılanan, özgürlüğü elinden alınan hakları gasp edilen kadınların mücadelesi için başlattıkları, hak ve hürriyetlerini geri kazanmak için çaba gösterdikleri ilk adımlar sayılmaktadır. Birinci dalga feminist hareketin öncüleri erkeklere tanınan hak ve özgürlüklerin kadınlara da tanınması gerektiğini savunmaktadır. Kadınlara ilk olarak eğitim hakkı, sosyal ve siyasi alandaki haklarının verilmesi ana hedef olmaktadır (Savcı, 2019, s. 7-10).

Birinci dalga feminizmin ana hedefi kadın ve erkek eşitliğidir. Kadının erkeğin gölgesinde kalmasına ve ataerkil kodlarla baskılanmasına, hak ve özgürlüklerinden faydalanamamasına karşı çıkmaktadır. Kadınlar da erkekler gibi dünyaya gelirken özgür olarak doğmaktadır. Toplumun, cinsiyet ayrımı düşüncesi sebebi ile kadını ötekileştirilmesi ve kadını haklarından mahrum bırakması kabul edilmemektedir (Kızıl, 2021, s. 5).

Kadınların kamusal alanda ücretli çalıştıkları işleri haricinde diğer bir işleri olarak ücret almadan yaptıkları alışveriş, ev işleri ve çocuk bakımı ataerkil sistemin kadına zaman bırakmayıp, kadının eğitiminden mahrum kalmasına neden olmaktadır. Kadının erkeklerle çalıştıkları işte aynı ücreti alamamasının haricinde bir de evde yaptığı işlerin karşılığını alamaması birinci dalga feminist hareketlerin ana problemi olmaktadır (Wiesner-Hanks, 2022, s. 22-23).

Tüm kadınların fiziksel olarak özgürlüğe kavuşmaları gerekmektedir. Kadınların evde iş yapmaları, erkeklerin dünyasında bir karşılık bulamamaktadır. Ev kadını olarak nitelendirilen kadınlar ikincil olarak erkeklerin dünyasında görünmez olmaktadır. Ev kadını olarak nitelendirilen kadın, hem kapitalizmin hem de erkek hegemonyasının etkisi altında yaşamaktadır. Kadın, ev hayatı dışında kamusal alanda çalışmak istediğinde de ayrıma maruz kalarak yine ataerkil bir tahakküme hapsedilmektedir. Kadınlar erkeklerle aynı iş ücretine cinsiyetlerinden dolayı sahip olamamaktadır. Kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olamadıkları için erkeklerin baskısı altında suskun bir şekilde yaşadıkları bilinmektedir. Öğrenimi ve cesareti olmayan kadınların desteklenmesi gerekmektedir (Halimi, 1990, s. 13-16).

2.1.2. İkinci Feminist Dalga

İkinci feminist dalga, kadının sağlık koşullarının iyileştirilmesi ve kadının kendi bedeni üzerinde söz söyleme hakkına sahip olması için başlatılan harekettir.

Şekil 2.3. Feminist Dalga Hareketi (Geekyapar, 2017)

İkinci dalga feminizm hareketi kadının sağlık, cinsellik, kendi bedeni üzerinde söz sahibi olabilme gibi konularda mücadele etmektedir. Bütün kadınları kız kardeşlik adı altında birleştirmeyi hedeflemektedir. Erkek egemen yapının kadının bedeni üzerinde kurmuş olduğu tahakkümü ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Kadınların doğurgan olması, yeniden üretim gücü erkek için korkutucu olmaktadır. İkinci dalga feminist hareket kadının kendi bedeni üzerinde karar verebilmesini ve cinsel sağlığı gibi konularda tüm haklara sahip olmasının gerekliliğini savunmaktadır (Güneş, 2017, s. 246).

Tüm kadınların kendi bedeni üzerinde söz sahibi olması bir gerekliliktir. Kadın kendine ait olan bedeni hakkında, yine kendine ait olan düşüncelerle karar verebilmelidir (Halimi, 1990, s. 12).

Feminist hareketlerin ikinci dalgasının ana konusu kadınların kendi bedenleri üzerinde karar verme yetilerini kazandırmaktır. Kadınlar özel alan olarak nitelendirilen ev dışına çıkarak cinsellik, doğum yapma ve kürtaj hakkı konularında haklarını geri kazanmak istemekte ve söz sahiplerinin kendileri olmalarını savunmaktadır.

Kürtaj hakkı konusu, ABD, İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde kitleleri etkisi altına alan bir hareket başlatmaktadır. Kürtaj konusunun ardından kadınlar mücadelelerinin etkisini artırarak maruz kaldıkları cinsel zorbalıkları, erkek tahakkümlerinin dile getirmeye başlamaktadır. Kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz zorbalıkları üzerine mücadele edilmektedir (Mies, 2022, s. 74-81).

İkinci dalga feminist hareketi kadın bedeninin sömürüsüne karşı mücadele etmek amacı ile başlatılmaktadır. Kadınlar özgür bir şekilde cinselliklerini nasıl yaşayacaklarına karar verememektedir. Kadınların ataerkil yapıdan dolayı kendi bedenleri üzerinde söz söyleme hakkı bulunmadığı için istenmeyen gebelikler meydana gelmektedir. Tüm kadınlar aynı doğum kontrol imkânlarına sahip olamamaktadır. Kadınların birçoğu istenmeyen gebelikler sonucunda sağlıksız kürtaj yöntemlerinden dolayı hayatlarını kaybetmektedir. Feminist düşünürler tüm kadınlar için cinsel sağlık eğitimi ve doğum kontrolleri gibi konularda mücadele başlatmışlardır. Kadına üreme özgürlüğünün tanınması gerekmektedir (Hooks, 1987, s. 39-44).

İkinci dalga feminist hareketin öncüleri kadınların erkek egemen bir anlayıştan kurtarılıp özgür hale getirilmesini ve kadının kendi bedeni üzerinde kendisinin karar vermesi gerekliliğini savunmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadının erkeğin tahakkümünde ve edilgen konumlandırırmaktadır. Kadınların anne olmak için kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeleri gerekmektedir. Kadınlar erkek egemen bir toplumda ataerkil kodlara maruz kalmakta ve kendi cinselliklerini özgürce yaşayamamaktadır. Kadın ataerkil düşünceye göre eve hapsedilmesi gereken, kocasına itaat eden ve dünyaya çocuk getirme görevini üstlenen kişi olmaktadır. İkinci dalga feminist hareket ışığında kadın eril tahakkümün baskısından kurtarılmaktadır.

Feminizm, kadına kendi bedeni üzerinde karar verme özgürlüğü kazandırmakta ve cinsel sağlık konularında, doğum hakkı, kürtaj hakkı gibi konularda da toplumsal bir bilinç uyandırmayı hedeflemektedir (Savcı, 2019, s. 10-14).

Fransa'da 17 Ocak 1975 yasasına kadar kadınlar istemedikleri gebelikten mahrum bırakılmıştır. Kürtaj yasası çıkarılana kadar kadınlar istemedikleri gebelikleri sürdürmek zorunda kalmıştır (Halimi, 1990, s. 19). Kadının gebeliğe karar verememesi ve kürtaj hakkının olmaması erkek tahakkümünde bir baskı altında yaşadığını kanıtlamaktadır. Bir kitle hareketi olan 'Choisir' (seçme) Gisele Halimi öncülüğünde başlamıştır. Yasal bir kuruluştur. Bu hareket kadına gebelikten korunma hakkını vermek için başlatılmıştır. Kürtaj yasasına onay veren, imza atan kadınlar tehditlerle karşılaştıklarında bir kadın hareketi başlatılmıştır. Bobigny davasında ilk kez kadınlar baskı altında olmadan, özgürce kürtaj yasasını eleştirmişlerdir. Burjuvazi ve proletarya kadınları arasında doğum kontrolleri imkânın bakımından ayrıcalık bulunmaktadır. Kadınlara dini bir yaptırım olarak papa tarafından gebelikten korunma yöntemi olarak cinsel ilişkiden ve sevişmekten uzak

durmaları söylenmektedir. 1 Ocak 1974 cinsel eğitim ve cinsel bilgilendirme: Bir çocuğun nasıl dünyaya geldiği konusunda eğitim verilmelidir Kadına cinselliğini özgürce yaşama hakkı verilmelidir. Geleneksel cinsellik anlayışı hiçbir zaman kadına zevk alma hakkını tanımamıştır. Erkeğin zevk için sevişme hakkı vardır fakat kadına bu hak tanınmamaktadır (Halimi, 1990, s. 71-121).

İkinci dalga feminizm hareketi kadına cinsel haz hakkını geri kazandırmaktadır. Doğum yapmak ve kadının cinselliğini özgürce yaşaması olgusunun birbirinden ayrı kavramlar olduğu belirtilmektedir. Kadının cinsellikle ilgili tüm hak ve özgürlüklerinin sağlanması için mücadele verilmektedir. Kadına yönelik şiddet, taciz ve tecavüz ile mücadele edilmektedir. (Michel, 1993, s. 92). İkinci dalga feminist hareket öncülüğünde yaşanan gelişmelerle birlikte kadının güvenli bir şekilde doğum kontrolü ve istemediği gebeliği sonlandırma hakkı elde edilmektedir. Kadının anne olma kararını kendi özgür düşüncesi ile verebilmesi sağlanmaktadır (Kızıl, 2021, s. 9).

2.1.3. Üçüncü Feminist Dalga

Kadınların bireysel sorunları üzerine başlatılmış olan feminist bir harekettir. 1990'lı yılların başlarında diğer feminist hareketlere ek olarak kadın hareketinin daha geniş çaplı ele alınmasını hedeflemektedir. Üçüncü dalga feminist akımı toplumdaki cinsiyet kalıp yargılarını, sınıf ayrımı, ırk, etnik köken ve cinsel yönelim gibi konuları da ele almaktadır. Kadınların bireysel sorunları ile de ilgilenilmesinin gerekliliğini savunmaktadır (Taş, 2016, s. 171-172).

Şekil 2.4. Feminist Dalga Hareketi (Bianet, 2013)

Üçüncü dalga feminizme göre her toplumun kendine özgü belirli kalıplaşmış görüşleri bulunmaktadır. Bu görüşler toplum içerisinde belirli sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların en başında kadın sorunları gelmektedir. Her toplumun kendi

sorunu ile mücadele ettiği dikkate alındığında, kadının yaşamakta olduğu toplumdaki sorunlara göre bireysel olarak kadın sorunlarına çözüm üretilmesi gerekmektedir. Üçüncü dalga feminist hareketin amacı farklılıkları görünür hale getirip, baskıları ortadan kaldırmaktır. Feminizm sadece üst sınıfa mensup beyaz kadınları savunmamaktadır.

Tüm dünya kadınlarının kız kardeşlik çatısı altında toplanıp ortak bir mücadele başlatılması kabul edilmemektedir. Her kadının bulunduğu coğrafyaya, topluma, kültüre ve yaşadığı bireysel sorunlara göre savunulması gerektiğini ortaya koymaktadır. Feminizm farklılıkları görmezden gelmemeli ve bu farklılıkları gün yüzüne çıkartıp savunması gerekmektedir (Özüdoğru, 2018, s. 304-319).

Kadınların bireysel sorunlarına odaklanan üçüncü dalga feminist hareket farklı etnik kökene sahip, ırk, dil, din, siyasal ve ekonomik yönden farklılıklara da yoğunlaşmaktadır. Tüm dünya kadınlarının birlikte kız kardeş olarak kabul edilmelerinde sorunlar bulunmaktadır. Kadınlar arasındaki farklılıkların da önemsenmesi gerektiğini savunmaktadır (Savcı, 2019, s. 15).

Üçüncü dalga feminizm hareketleri bireysel bir bakış açısının kadınlar için mücadelede önemini savunmaktadır. Belirli bir sınıfa mensup kadınların ortaya koyduğu kavramlar tüm dünya kadınlarını kapsamamalıdır. Her kadının bir birey olarak farklı sorunlarına çözüm aranması gerekmektedir. Bu dönemde sosyal gruplar, ekonomik gelişmeler, vb. konular üzerinde de mücadele edilmektedir (Taş, 2016, s. 163-175).

Üçüncü dalga feminizme hız kazandıran Quyer kuram, farklı cinsel yönelimlerin de kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kadınların ayırt edici özellikleri ile değerlendirilmesi gerekmektedir. Heteroseksüel beyaz kadınlar haricinde diğer kadınların da ırk, sınıf, milliyet, etnik köken ve cinsel yönelim tercihleri dikkate alınarak çalışmalar yapılması önemli olmaktadır (Wiesner-Hanks, 2022, s. 14-15).

2.2. Feminizm ve Sinema

Sinema bir konuyu, bir fikri aktarmak için kitleleri etkisi altına alma özelliği ve kitlelere ulaşabilirliği ile kolaylık sunmaktadır. Yeniden üretme yapısına sahip olan sinema toplumsal cinsiyet rollerini ve ataerkil toplumda kadına biçilen değeri de beyaz perdede yeniden üretmektedir. Toplumdaki ataerkil cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretilmesi kadının baskılanmış konumunun devamlılığının sürmesine neden olmaktadır. Sinemada var olan kadının temsili ataerkil düzene boyun eğdirilen, sessizleştirilen edilgen yansıtılan şeklinde olmaktadır. Erkeğin gerisinde karanlıkta kalan kadın feminist düşüncenin beyaz

perdeye yansması ile özne olarak var olabilmektedir (Karadaş & Uluyağcı, 2016, s. 257-269).

1960'lı yıllarda gelişen teknoloji ile birlikte feminizmin sinemaya yansması ikinci dalga feminist hareket ile gerçekleşmektedir. Sinemada erkek egemen görüşe sahip ataerkilliği yeniden üreten ve yansıtan filmlerin olmasına feminist sinemacılar karşı çıkmaktadır. Sinemada erkek egemen ideolojinin bir karşılığı olarak feminist ideoloji ile üretilmiş filmlerin beyaz perdeye aktarılması hedeflenmektedir.

Feminist sinema, kadınların erkek egemen görüşün etkisinde ezildiklerini ortaya koymaktadır. Kadının üretilen filmlerde özne konumunda olmaması feminist sinemanın mücadele gösterdiği bir alandır. Kadın olarak kadının sinema içerisinde yer almasını savunmaktadır (Özdemir, 2018, s. 131-164).

Feminizmin sinemaya yansması ile birlikte ataerkil sinema anlayışına büyük bir darbe vurulmaktadır. Kadın yönetmenler, senaristler ve karakterler sinemada yeniden özne kadınlar olarak var olmaya başlamaktadır. Sinemada gerçek kadının yansıtılması amaçlanmaktadır (Smelik, 2008, s. 2-3).

Eril bakışın hâkim olduğu filmlerde kadınlar arası rekabet, erkekleri elde etmek için bir yarış söz konusu olmaktadır. Feminizmin sinemaya yansması ile birlikte üretilen filmlerde kadın dayanışması ve kadın dostluğu aktarılmaktadır. Erkek egemen görüşün hâkim olduğu filmlerde eril zihniyet cinselliğe bir tabu olarak yaklaşmaktadır.

Kadının yaşamış olduğu ilk cinsel deneyimi eril bakış açısı ile üretilen filmlerde bekâret kaybı olarak nitelendirilmekte ve kadın kendini suçlu hissetmekte, kirlendiğini, günahkâr olduğunu düşünmektedir.

Feminist film kuramcıları kadının yaşadığı cinselliği ve ilk cinsel deneyimi tabu olmaktan çıkartmaktadır. Feminist sinema kadının mağduriyet içerisinde bırakılmadığı filmler üretmektedir. Eril bakışın hâkim olduğu filmler kadını erkeğin kurbanı ve kölesi rolünde temsil etmektedir. Feminist bakışın olduğu filmlerde kadın özne olarak var olabilmektedir. Feminizmin sinemaya yansması filmlerdeki eril anlatı tabularının yıkmaktadır (İnceoğlu, 2015, s. 86-94).

2.2.1. Feminist Film Kuramı

Feminizmin sinemaya yansması ile birlikte feminist söylemler beyaz perdeye aktarılabilmektedir. Feminist film eleştirmenleri, feminist film kuramını geliştirerek kadına

yönelik haksızlığın, toplumdaki cinsiyet eşitsizliğinin ve cinsiyetçiliğin çözümünü aramaktadır. Feminist film kuramcıları filmlerdeki ataerkil yapının ve kadına yönelik baskıların nasıl oluştuğunu feminist çözümlemelerle açıklamayı hedeflemektedir. Feminist film kuramı kadının sinemada nasıl konumlandırıldığını, ataerkil sinema kalıplarının kırılmasının gerekliliğini ortaya koymakta ve sinemada kadın olarak kadının var olmadığını eleştirmekte ve çözüm yolları aramaktadır. Ataerkil görüşe göre kadının sinemada konumlandırılışı cinsel bir haz nesnesi olmaktan öteye gidememekte ve kadının beyaz perdeye yansıyan edilgen konumunu korumaktadır (Özden, 2020, s. 191-197).

Feminist film kuramı sinemada kadının meta haline dönüştürülmesine karşı mücadele etmektedir. Erkek ve kadın arasındaki cinsiyet eşitsizliğinin sinemada da olması feminist film pratiğinin ana problemi olmaktadır. Feminist film kuramları geliştirilerek sinemaya kadın eli değmiştir. Erkeğin yarattığı dünyada şekillenen kadın yerine kendi ayakları üzerinde duran kadın olarak kadının var olması gerçekleştirilmiştir. Kadınların sinema sektörüne dâhil olması ile birlikte ataerkil kodların yaratmış olduğu edilgen kadın imajı yok edilmektedir. Feminist film kuramı, kadının sinemada erkeğin gözünden yansıtıldığını ve erkeğin haz kurgusundan ibaret olduğunu ortaya koymakta ve buna karşı çıkmaktadır. Kadının doğal olarak yansıtılmasını savunmaktadır.

Feminist film pratiği, erkeğin merkezde olduğu filmleri kabul etmemekte ve kadının sinemadaki yeri için yeni bir anlayışa ihtiyaç duyulduğunu ileri sürmektedir (Arslantepe, 2010, s. 4).

Feminist film kuramları sinemada erkek ve kadına olan bakışın değişmesini sağlamaktadır. Klasik anlatı sinemasındaki edilgen rollerde bulunan kadın, feminist film kuramları ışığında daha aktif rollerde sunulmaktadır (Göker & Göker, 2014, s. 229-230).

Feminist film kuramı ana akım sinemadaki cinsiyetçi söylemlerin ve erkek egemen yapının kadına yönelik edilgen yaptırımlarına karşı çıkmaktadır. Kuram kadının meta haline dönüştürülüp erkeğin gözünde fetiş bir nesne halini almasını reddetmektedir. Feminist film kuramı geleneksel bakış açısını kırmayı hedeflemekte ve yeni bir bakış açısı oluşturmayı amaçlamaktadır. Ataerkil zihniyete sahip ana akım sinemada kadın toplumun oluşturduğu rol kalıplarının dışında yansıtılmamaktadır. Kadın erkek egemen görüşün hâkim olduğu sinema filmleri içerisinde cinselliği ile ön planda olan bir nesne, başka rollerde ise yine erkeğin gerisinde yansıtılmaktadır. Feminist film kuramı kadının tek başına yansıtılması gerektiğini önemsemektedir. Kadının tek başına, erkek egemen yapıdan sıyrılmış özgür bir

dünyada kendi halinde sadece kadın olarak sunulmasını savunmaktadır (Korkut & Yurdigül, 2015, s. 132-140).

Kadını öteki konumundan kurtaran feminist film kuramı kadının filmlerde ana karakter olmasını sağlamaktadır. Kuramın anlatı dili kadın bakış açısı ile yoğrulmaktadır. Kadın izleyiciye yönelik filmler üretilmektedir. Filmlerde özne, kadın olmaktadır. Kadın kendi kaderini kendisi çizmektedir. Erkek egemen yapının boyunduruğu altından ve kadına yüklenen cinsiyetçi rol kalıplarından kurtarılmaktadır (Yanat Bağcı, 2021, s. 58).

Feminist film kuramının geliştirilmesi ile birlikte sinemada kadın rolleri aktif bir imaj yaratmaktadır. Kara film (film noir) türü filmlerde kadın daima kötülüğü getiren, erkeğin başını belaya bulaştıran rollerde yansıtılmaktadır. Feminist film kuramcıları film endüstrisindeki erkek çoğunluğunu ve erkeklerin hâkimiyetini eleştirmektedir. Filmlerin üretiminde erkekler yer almakta ve kadın ikinci plana atılmaktadır. Feminist film kuramcıları film sektöründe kadınların kamera önü ve kamera arkasında yer almasını sağlamaya çalışmaktadır (Biryıldız, 1994, s. 63-66).

Feminist film kuramı ataerkil ideolojinin kadını sinemada edilgen konumda yansıttığını ortaya koymaktadır. Sinemada kadının konumu feminist bakışa sahip olan yönetmenlerin etkisi ile değişmektedir. Feminist film eleştirisi kadına eşitlik ve özgür yaşayabilme hakkını tanımakta ve beyaz perdede yansıtmaktadır.

Kadın olarak kadının sinemada varlığı feminist yaklaşımın beyaz perdeye yansıtılması aracılığı ile kabul edilmektedir. Feminist film kuramı kadının gerçekte sahip olması gereken konumunu sinemada yansıtmaktadır.

Feminist film kuramcılarının Claire Johnston sinemada kadının gerçekte olduğundan farklı bir şekilde erkekle ilişkilendirilerek temsil edildiğini, kadın olarak kadının filmlerde var olamadığını savunmakta ve erkek egemen sinema anlayışını eleştirmektedir (Smelik, 2008, s. 4).

Feminist film pratiğinin gelişmesi için göstergebilim ve psikanaliz alanlarından yararlanılmaktadır. Göstergebilim kameranın çalışması ve montaj gibi teknik alanlara odaklanmaktadır. Psikanaliz ise öznellik, bakış ve haz gibi konulara odaklanmaktadır. Claire Johnston, ana akım sinemada kadının gösteren konumunda işlendiğini belirtmektedir. Kadın gösteren konumunda erkeğin dünyasını temsil etmektedir. Kadın temsiline psikanaliz kavramdan yola çıkarak değinilecek olursa filmlerdeki üç bakıştan söz etmek gerekecektir. İlk bakış kadın karaktere izleyicinin bakışı, ikinci bakış kameranın

bakışı, üçüncü bakış ise filmdeki erkeğin kadına bakışıdır. Feminist film kuramcıları görsel hazzın bakışını kırmakta ve klasik anlatı kalıplarının değişip dönüşmesini sağlamaktadır (Öztürk, 2000, s. 86-87).

Freud, kadını erkeğe ait olan penisten yoksunluğu sebebi ile ikincil konumda bırakan ataerkil düşünceyi savunmakta ve kadının güzelliği ve çekiciliği ile anılmasını öngörmektedir. Freud'un bu savları anaerkil toplumlara bakıldığında evrensel niteliğini kaybetmektedir (Halimi, 1990, s. 22).

Psikiyatr ve psikanalist Jacques Lacan, Freud'un savlarından yola çıkarak, kız çocuğun penis eksikliği sebebi ile erkeğe karşı kıskançlık ve düşmanlık beslediğini ileri sürmektedir. Erkek çocuk ise sahip olduğu penisi kaybetme korkusu ile yaşamaktadır. Kız çocuklarının penis eksikliği sebebi ile anneliğe olan tutkusunu aktarmaktadır.

Lacan, kadının pasif olduğunu, sevgiye muhtaç olduğunu belirtmektedir. Kadınların cinsel yetersizliklerini bastırmak amacı ile güzelliklerine önem verdiklerini ileri sürmektedir (Lacan, 1994, s. 7-64).

Feminist film teorisyenleri için psikanalitik yaklaşım feminist çalışmaların öncül kaynaklarından olmaktadır. Psikanalitik yaklaşımı çalışmaları içerisine alan feminist film kuramcılarında biri Laura Mulvey'dir. Mulvey, Lacan'ın ayna teorisinden yola çıkarak görsel hazzın ve ego kurulumunun, çocukta inşa edilen algının bir benzerinin sinemada gerçekleştiğini savunmaktadır.

Ana akım sinemadaki görsel haz kadını nesneleştirmektedir. İzleyici görsel haz nesnesi haline getirilen kadına bakarken kendisini eril bakış açısı ile özdeşleştirmektedir. Claire Johnston feminist film teorisini göstergebilimsel açıdan ele almaktadır. Sinemada sahte gerçekliğin yansıtılışının yapısını ortaya çıkartmaktadır.

Kadınların erkeklerin gözünden yansıtılmasına, kadının bir gösteren olarak kurgulanmasına karşı kadın olan kadının sinemada varlığını savunmaktadır (Smelik, 2008, s. 1-7).

2.2.2. Sinemada Kadın

Sinemanın doğuşu ile birlikte üretilen ilk filmlerde kadın yer almamaktadır. Beyaz perdede görmekte olduğumuz filmlerde kadının görünürlüğü uzun yıllar içerisinde artış gösterebilmiştir. Sinemada kadına bakış erkeğin gözünden gerçekleşmektedir. Kadın erkeğin gerisinde edilgen rollerde yer almaktadır. Sinemada var olmasına imkân tanınan

kadın erkeğin bir haz objesi olarak sunulmaktadır. Şiddete uğrayan, aşağılanan ve susturulan hep kadın olmaktadır. Sinema ataerkil düşünce ideolojisini filmlerde yeniden üretmektedir. Kadın üretilen filmlerin çoğunda erkeğin kölesi konumunda işlenmektedir. Sinemada kadın erkeğe muhtaç ve çoğunlukla duygusal rollerde yansıtılmaktadır. Kadın için, kamera önünde özne olabilmesi, görünür kılınması ve kamera arkasında yönetmen olabilmesi, görev alabilmesi ataerkil bir sinema anlayışında mümkün olamamaktadır.

İçinde yaşanılan toplumda belirlenmiş olan toplumsal roller bulunmaktadır. Kadın ve erkekler için toplumun oluşturduğu toplumsal cinsiyet kalıp yargıları vardır. Toplumun ataerkil görüşüne göre kadın, özel alan olarak nitelendirilen ev hayatı içerisinde evin görev ve sorumlulukları, kocaya itaat, çocuk bakımı, yemek yapma, temizlik gibi konularla sınırlandırılmaktadır. Erkek bireyden ise evin geçimini sağlaması beklenmektedir.

Cinsiyet kavramı bireyin cinsiyetini belirlerken toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ve erkek olarak toplumun bireye yüklediği görev ve sorumlulukları ifade etmektedir (Dökmen, 2009, s. 17-21).

Hollywood sinemasının ataerkil düzende ilerlemesi, kadınları filmler içerisinde ve sinema sektörü içerisinde ikinci planda konumlandırmaktadır. Kamera önü ve kamera arkası olarak bakıldığında kadın iki durumda da erkeğin gölgesinde kalmaktadır (Gültekin, 2020, s. 63).

Geleneksel, ana akım sinema filmlerinde kadın temsili erkek egemen ideolojinin kurallarına göre şekillenmektedir. Ataerkil ideoloji kadını öteki olarak yansıtmaktadır. Klasik Hollywood sineması filmleri kadını bakışın nesnesi haline getirmektedir. Hollywood sineması aile kavramını filmlerde sürdürmekte ve kadını aile yaşamı içerisinde ev alanında sınırlandırmaktadır.

Ana akım sinema içerisinde özgür kadınlar erkeğin hâkimiyetinde ev alanı içerisinde konumlandırılmaya çalışılmaktadır (Öztürk, 2000, s. 69-75).

Sinemada baskın bir şekilde eril söylem hakimiyeti bulunmaktadır. Erkek, birincil rollerde kadın ise daha geri planda ikincil rollerde yansıtılmaktadır. Kadın karakterler, erkek karakterlerin haz dünyası içerisinde bir haz objesi olarak konumlandırılmaktadır. Ataerkil düşüncenin topluma dayattığı cinsiyet kalıp yargıları sinemayı da etkilemektedir. Toplumda kadına bakış sinemada da aynı şekilde ataerkil düşünceyi gözeterek yeniden üretilmektedir. Sinemada kadın aktif olarak yer almamaktadır (Aslan, 2019, s. 199-215).

Klasik anlatı sinemasını ilk temsil eden sinema Hollywood sinemasıdır. Farklı kültür ve ideolojileri yeniden üretmektedir. Belirli kalıpların ötesine geçmeyen Hollywood sinemasına tepki olarak karşı sinema kavramı geliştirilmiştir. Karşı sinema feminist söylemleri savunmaktadır. Hollywood sinemasına karşı geliştirilen feminist karşı sinema filmlerdeki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının kadını erkeğin ötekisi olarak konumlandığını ve sinemadaki bu kodların kırılması gerektiğini savunmaktadır. Hollywood sineması erkeği aktif rollerde güçlü, iktidar sahibi, süper kahraman konumunda yansıtırken kadını edilgen konumda erkeğe muhtaç, erkek tarafından korunması gereken, sahiplenilen bir nesne olarak yansıtmaktadır. Hollywood sineması kadın bedenini bir fetiş nesnesi olarak kullanmaktadır.

Feminist karşı sinema üretilen filmlerde gerçek kadın karakterlerin ataerkil yapı görüşüne maruz kalmadan yansıtılmasını savunmaktadır (Ağırtmış & Küçüköz Aydemir, 2022, s. 292-308).

Peter Wollen'in karşı sinema kavramı ana akım sinemaya karşı çıkmaktadır. Ana akım gerçekçi bir sinema yaratmamaktadır. Karşı sinema izleyicinin sorguladığı, yeni anlamlar çıkardığı bir sinema olmaktadır. Karşı sinema filmleri kadın karakterleri Hollywood sinema filmlerinde olduğu gibi fetişist bir nesne haline büründürmemektedir (İpek, 2017, s. 72-87).

Hollywood sineması erkek egemen ideolojiyi filmlerde yeniden üretmektedir. Sinema haz veren bakma unsurunu inşa etmektedir. İlerleyen boyutlarda gözetlemecilik adı verilen skopofiliyi desteklemektedir. Beyaz perdeye yansıyan nesnenin izleyicide benlik duygularını harekete geçirmesi ile kişi kendini yeniden üretilenle özdeşleştirmektedir. Kadın, sinemada görsel hazzın taşıyıcısı konumunda olan nesne olmaktadır. Beyaz perdeye yansıyan kadın cinsel bir haz objesi olarak teşhir edilmektedir.

Sinemada kadının varlığı erkek olmadan hiçbir şey ifade etmemektedir. Sinemada bulunan üç farklı bakış vardır. Kameranın bakışı, izleyicinin bakışı ve perdedeki karakterlerin birbirlerine bakışıdır (Mulvey, 1993, s. 18-24). Smelik, filmlerde kadının bir fetiş obje haline getirilmesinin hadım edilme korkusundan kaynaklandığını savunmaktadır (Smelik, 2008, s. 188).

Ana akım sinema olarak kabul gören Hollywood sinemasındaki filmlerde kadın karakterler erkek egemen ideoloji düşüncesi ile sunulmaktadır. Kadınlar erkekleri baştan çıkaran ve kötülüğü, ölümü getiren (femefatale) olarak yansıtılmaktadır. Hollywood sineması eril

bakışı yeniden üretmektedir. Kadınların sinemada şiddete maruz kalması ve bunun erkek egemen bakış üzerinden yeniden üretilmesi kadını metalaştırmaktadır. Sinemada kadın ikincil konumda bırakılmaktadır. Hollywood sineması kadını ötekileştirmekte ve erkeğin hapsinde mahkûm olarak konumlandırmaktadır. Erkek egemen ideolojinin ürettiği filmlerde kadını kurtaran her zaman erkek olmaktadır. Kahramanlar erkek karakterler arasından belirlenmektedir. Kadın erkeğin kurtarması gereken aciz bir varlık olarak temsil edilmektedir.

Ataerkil kodların sinemada yeniden üretilmesi ile kadını beyaz perdede görünürlüğü ikinci planda bırakılmaktadır. Kadın erkek egemen ideolojinin perspektifinden fetişist bir haz nesnesi olarak yansıtılmaktadır. Şiddet içeren filmlerde, kadının maruz bırakıldığı şiddet dahilinde kadının bedeninin açılıp saçlarının dağılması, kıyafetlerinin parçalanıp vücut uzuvlarının teşhir edilmesi eril bakışın hazzını yeniden üretmektedir.

Sinemada kadın edilgen rollerde yer almaktadır. Filmlere çoğunlukla erkek hegemonyası hâkim olmaktadır. Hollywood sinema filmlerindeki kadının konumu sinemaya dahil olan kadın yönetmenler ve kadın senaristlerin ürettiği filmlerle gerçek yerini bulmaktadır. Kadın olarak kadını filmlerde izleyiciye aktarmaktadır (Bakır & Onat, 2015, s. 89-102).

Kadınlar, erkek egemen ideolojinin hâkim olduğu sinema alanı içerisinde görmezden gelinmekte ve alan dahil edilmemektedir. Sinema sektörü içerisinde ilk kadın yönetmen olarak Alice Guy kabul edilmektedir. Sinemada etkisini gösteren feminizm kadınlarında sektöre girmesine ve filmlerde aktif rollerde rol almasına zemin hazırlamaktadır. Kadınlar feminist hareketler doğrultusunda sinema alanında eğitim almaya başlamış ve kameramanlık, ses, ışık gibi teknik işlerde de çalışmaya başlamışlardır (Nelmes, 2006).

2.2.3. Sinemada Kadının Görünürlüğü

Kadın, sinema alanı içerisinde erkeğin kahramanlaştırıldığı filmlerde yan unsur olmaktadır. Sinemada kadının görünürlüğü, kadın yönetmenlerin çektiği filmlerle erkek egemen kalıpları yıkarak gerçekleştirilmiştir. Sinema sektörü içerisinde kadın yönetmenlerin, kadın yapımcılar tarafından desteklenmesi kadınların iş birliğini ve dayanışmasını geliştirmektedir. Kadınların, yönetmeni kadın olan filmlere yönelttikleri olumlu ifadeler sektör içerisinde kadın yönetmenlerin önünü açmıştır. Feminist film kuramcıları tarafından kadınların erkek bakışı üzerinden sinemada konumlandırması reddedilmektedir. Toplum içerisinde kabul gören erkek ve kadın özellikleri sinemada da etkisini göstermektedir.

Kadınların ikinci planda bırakıldıkları filmlerde, erkek egemen ideolojinin varlığı hâkim olmaktadır. Feminist sinema, filmlerde kadının erkek hâkimiyetinden kurtarılmasını sağlamaktadır. Kadınların gözüyle üretilen filmlerde gerçek kadın yansıtılmaktadır. Sinema sektöründe kadın yönetmenlerin ve senaristlerin artması ile birlikte kadın filmleri ön plana çıkmaktadır. Kadın izleyicilerden olumlu dönüşler, yönetmenlerin umutlarını yeşertmekte ve filmlerin üretim devamlılığına fayda sağlamaktadır.

Feminist kuramcılar sinemada kadının görünürlüğünü artırmak için ana akım sinemadaki eril ideolojinin dili yerine alternatif bir dil geliştirilmesinin gerekliliğini savunmaktadır. Kadınlar filmlerde edilgen rollerde duygusal, kırılgan, erkeğe bağımlı konumlandırılırken erkek ise güç, kahramanlık, otorite ve iktidar sahibi olarak konumlandırılmaktadır. Kadın sinema içerisinde aile çatısı altında görülmektedir. Filmler üzerinden kadına hak ettiği yerin evi olması gerektiği empoze edilmektedir. Filmlere bakıldığında kadınlar sekreter, öğretmen, hemşire olurken erkekler ise otorite sahibi, elinde güç bulunduran rollerde yansıtılmaktadır. Ataerkil sinema erkeği güçlü gösterirken kadını ise erkeğin itaatinde ve gerisinde konumlandırmaktadır.

Aşağıdaki başlıklar Hollywood sinemasındaki kadın türleridir:

2.2.3.1. Baştan Çıkarıcı\Ölümçül Kadın (Femme Fatale)

Femme fatale, Hollywood sinemasında eril zihniyetin ortaya çıkardığı bir figürdür. Filmlerde erkek karakteri baştan çıkarmakla ve kötülüğü getirmekle görevlendirilmektedir.

2.2.3.2. Düşmüş Kadın\Metres (Fallen Woman\Kept Woman)

Kadınlar filmlerde bir şekilde kötü yola düşürülmekte ve kurtarıcısı olarak erkeğe muhtaç olarak yansıtılmaktadır. Kadının cinselliğini ön planda tutan eril zihniyetle üretilen filmlerde kadın bir haz nesnesi haline gelmektedir (Bakır & Onat, 2015, s. 92-94).

2.2.3.3. Ev Kadını

Hollywood sineması kadına bir sığınak olarak ev alanını uygun bulmaktadır. Ataerkil anlayış kalıplarının hâkim olduğu Hollywood sinemasında kadının aile çatısı altında olması gerektiği yansıtılmaktadır. Kadına ev işlerini ve çocuk bakımını yüklemektedir (Erol, 2022, s. 52-68).

Ataerkil kodların hâkim olduğu filmlerde kadın, toplumun kadına biçtiği rollerde yansıtılmaktadır. Erkeğe itaat eden, edilgen, kendi fikirlerini özgürce ifade edemeyen şekilde konumlandırılmaktadır (Abisel, 1994, s. 157-158).

Kadın ana akım sinemada cinselliği ve fiziksel çekiciliği ile var olmaktadır. Erkek ise üstün rollerde kadının kontrolünü elinde bulunduran olarak var olmaktadır (Smith, 1993, s. 19-24).

Feminizm kuramının açıklandığı birinci bölümde feminist dalgalar ve feminizmin sinemaya yansması ve feminist film kuramının ortaya çıkışı aktarılmıştır. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizliklere karşı oluşturulan feminizm kuramı yıllar içinde kadının hak kayıplarının önüne geçmektedir. Toplumda kadının maruz kaldığı ve baskılandığı sorunlara karşı başlatılan mücadele kadın için olumlu sonuçları beraberinde getirmektedir. Feminizmin sinemaya yansması ile birlikte kadının beyaz perdede doğal hali ile yansıtılması gerçekleştirilmiştir. Kadın ataerkil yapının hegemonyasından kurtarılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAP TOPLUMU VE ARAP SİNEMASINDA KADIN

Araştırmanın ikinci bölümünde, Arap toplumundaki ekonomik hayat, eğitim hayatı ve kadının Arap toplumundaki yeri aktarılacak olup kadının Arap sineması içerisinde beyaz perdeye yansıtılış biçimi incelenecektir.

Arap kelimesini açıklamak için uzun uğraşlar verildiği bilinmekte ve tek bir cümlede ifade edilmesi mümkün olamamaktadır. Büyük bir coğrafya içerisinde bulunan insanlar dini, dili ve kültürü birbirinden farklı olmasına rağmen kendisini Arap olarak ifade etmektedir. Arap terimi M.Ö 9. yüzyılda ortaya çıkmış ve çölde yaşamlarını sürdüren bedevileri tarif etmek için de kullanılmaktadır.

Arabistan 1932’de Ortadoğu’da kurulmuştur. Devlet ilişkileri ve toplumsal ilişkiler İslamiyet çerçevesinde oluşturulmuştur. Petrolün bulunması ve kullanılması Arabistan devletinin gelişimine katkı sağlamıştır. Bu gelişmeler ışığında ülkeye işçi akını başlamıştır. Arap ve Müslüman olmayan işçiler Arap işçileri de etkilemiştir. Arap işçiler göçmen işçilerle birlikte 1953’te ilk işçi grevine gitmiştir. İşçilere zam verilmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi istenmektedir (Ataman & Kuşçu, 2012, s. 1-9).

3.1. Arabistan’ın Ekonomik Yapısı

Arabistan, Ortadoğu ülkeleri içerisinde petrol rezervleri açısından en zengin ülke konumundadır. Petrol Arabistan ekonomisine büyük bir gelir kaynağı sağlamaktadır. Arabistan uluslararası ilişkilerde diğer ülkelere göre daha ileride görülmektedir.

Arabistan bölgesinde bulunan kaya resimleri ülkeye kültürel miras yönünden zenginlik katmaktadır. Bu bölgelere yapılan ziyaretler ülkenin turizmine fayda sağlamak ve ekonomisini kalkındırmaktadır (Khan, 2018, s. 81-106).

Arabistan’daki inşaat sektörü ülkeye ekonomik kazanç sağlamaktadır. Ülkenin ekonomik gelir elde etme kaynaklarından biri de Müslümanlar için kutsal olarak kabul edilen Mekke ve Medine şehirlerine sahip olmasıdır. Hac ve umre ibadetleri için Arabistan’a gelen milyonlarca insan ülke ekonomisine kazanç sağlamaktadır. Arabistan çeşitli maden

kaynaklarına sahip bir ülke olarak bilinmektedir. Doğal gaz, altın, gümüş, bakır, çinko, boksit, magnezit ve fosfat ülkede bulunmaktadır.

Bu madenlere sahip olan Arabistan uluslararası ilişkilerinde de önemli bir hareketlilik kazanmaktadır. Arabistan Vizyon 2030 projesi ile petrole dayalı olan ülke ekonomisini farklı gelir kaynakları ile çeşitlendirmeyi hedeflemektedir (Domazeti, 2021, s. 34-35).

3.2. Arabistan Eğitim Sistemi

Arabistan'da eğitim dine dayalı şeriat kanunları ile verilmektedir. Anaokulu hariç diğer tüm okullarda cinsiyet ayrımı gözetilmektedir. 1926 yılında kurulan Maarif Müdürlüğü Arabistan'da eğitim için büyük bir adım olarak kabul edilmektedir. 1960'lı yıllara kadar kız öğrencileri de içine alan bir eğitim sistemi oluşturulamamıştır. 1960 yılında Kız Öğretimi Genel Başkanlığı(KÖGM) kurulması Arabistan'da kız öğrencilerin eğitimi için bir dönüm noktası sayılmaktadır. Arabistan'da eğitim zorunlu olarak verilmemektedir. (2004\2014) 10 yıllık kalkınma planında ülkede temel eğitimin zorunlu olması yönünde karar alınmıştır. Eğitim, Arapça olarak verilmektedir. Arabistan'da eğitimin amacı İslamiyet'i anlamak ve hayatı bu öğrenilen bilgiler ışığında devam ettirmektir. Eğitim ücretsiz olarak verilmektedir (Gündoğdu, 2013, s. 135-158).

3.3. Arabistan Toplumunda Kadın

Arabistan'da şeriata dayalı bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Arabistan'da yaşayan kadınlar özel ve kamusal alanda baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. Arabistan toplumundaki kadın, eleştirmekten ve sorgulamaktan soyutlanmış bir halde yaşamaktadır. Arabistan toplumunda Ataerkil sistem hüküm sürmektedir. Ataerkil yapının güçlü olması kadını ikinci plana atmaktadır. Kadın bekâr ise yanında ağabeyi ya da babası olmadan sokağa çıkamamaktadır. Kadın evlendiğinde ise kocası ile birlikte sokağa çıkabilmektedir. Şeriata dayalı bir sistemle yönetilen ülkede kadının sokağa örtülü bir şekilde çıkması gerekmektedir. Arabistan toplumunda kadın kontrol altında tutulması gereken, kılık kıyafetine dikkat etmesi gereken bir varlık olarak nitelendirilmektedir.

Kadının ülke dışına seyahat edebilmesi için bekâr ise babasından evli ise kocasından yazılı izin belgesi alması gerekmektedir. Arabistan'da kadınlara 2002 yılında nüfus cüzdanı verilmeye başlanmıştır. 2002 yılına kadar kadın toplumda kimliği olmadan var olmuştur. Ataerkil sistemde kadının yüzünün yabancı erkeler tarafından görülmemesi için kadına kimlik verilmemiş ve kadın bekâr ise babasının evli ise eşinin kimliğine yazılı olarak kayıt altında tutulmuştur.

Arabistan’ da toplumsal yaşam kadını yedi yaşından sonra kamusal alan dışına itmektedir. Kadının toplum içinde özellikle kamusal alanlarda olması istenmemektedir. Kadının evli ya da bekâr olması fark etmeksizin sokağa çıkarken yalnız olmaması gerekmektedir (Çilingir, 2006, s. 89-97).

Arap toplumunda egemen olan erkektir. Kadın geri planda kalmaktadır. Kadınlar toplumun geleneksel kuralları sebebi ile baskılanmış ve suskunlaştırılmıştır. Kız çocuklarının bekâretleri aileleri için kazlarının canlarından daha önemli olmaktadır. Ailenin şerefi ve saygınlığı bekâretin korunmasına bağlanmaktadır. Kız çocuklar babalarının belirlediği eş adayı ile zorla evlendirilmektedir. Kadının erkek tarafından tecavüze uğraması kadının suçu olarak kabul edilmektedir (El Saadavi, 1991, s. 42-49).

Kadınlar Birleşik Arap Emirliklerinde 2006 yılında oy hakkını kazanmışlardır. Toplumsal bir görüş olarak oy hakkının erkeğe ait bir hak olduğunu, erkeğe has bir durum olduğunu kabul eden tek ülke Arabistan’dır (Wiesner-Hanks, 2022, s. 261).

3.4. İslamiyet’ten Önce Arabistan

Arabistan bölgesinde yaşayan insanların çoğu çobanlık yapmakta ve göçebe bir yaşam tarzı ile hayatlarını sürdürmektedir. Arabistan sınırları içerisinde birbirinden farklı inanışlara sahip birden çok topluluk bulunmaktadır. Arabistan’ın belirli bölgelerinde geçim kaynağı olarak baharat yetiştiriciliği önde gelmektedir. Kabilelerden bazıları bölgeden geçen kervanları yağmalamakta ve geçim kaynağı elde etmektedir. Arabistan toplumunda ataerkil bir yönetim sistemi işlemektedir. Gelişmiş topluluklar ve çöldeki kabileler hiç fark etmeksizin ataerkil bir düşünce ile hareket etmektedir. Toplumu yöneten bir kişi vardır ve bu kişi erkek olmaktadır. Toplum kısasa kısas düşüncede sosyal hayatını sürdürmektedir. Arabistan birçok medeniyete ev sahipliği yaptığından dolayı kültürler arası etkileşimin toplumu etkilediği bilinmektedir. Arabistan’a dışarıdan gelenler Arapların farklı ürünlerle ve nesnelerle tanışmasını sağlamışlardır. Giyim ve yiyecek ürünlerinin haricinde silah ve benzeri nesneleri de kullanmaya başlamışlardır (Lewis, 2019, s. 1-16).

3.5. İslamiyet Öncesi Arabistan’da Kadın

İslamiyet öncesi Arap Tarihi ve kültürü cahiliye dönemi olarak adlandırılmaktadır. İslam öncesi Arapların yaşam tarzları medeniyetten uzak ve bilgi edinme konusunda etraflarında yaşayan farklı toplulukların insanlarına göre daha geri kalmış şekildedir. Cahiliye döneminde yaşayan Araplar kural dışı hareket etmektedir. Herhangi bir düzen bulunmamaktadır. Arap toplumunda kabileleri erkekler yönetmektedir. Kabilelerin birçoğu

geçimlerini baskın yaparak ve yağmalama ile sağlamaktadır. Cahiliye dönemindeki kadınların önemli bir görevi olarak erkek çocuk doğurmak gelmektedir.

Ailenin başında erkek sorumluluğu esas olmaktadır. Erkek her zaman kadından üstün kabul edilmektedir. Arap toplumunda kabile hayatı içerisindeki zorlu çöl şartları, erkeğin fiziki yapısının daha güçlü olması nedeni ile erkeğin kadına göre daha değerli kabul edilmesini zorunlu kılmaktadır. Kadınların miras hakkı bulunmamaktadır. Araplarda kız çocuklarının diri diri toprağa gömülmesinin sebebi olarak geçim sıkıntısı ve namus koruma konuları verilmektedir. Erkekler savaşta görevli iken kadınların kabile ve çöl şartlarındaki emeği önemslenmemektedir. Kadının evlilik için rızası alınmamakta, erkeğin baskısı altında bir nesne gibi alınıp satılması cahiliye dönemindeki kadının edilgen konumunu göstermektedir. Kadınlar rızası dışında cinsel birlikteliğe sürüklenmektedir (Önkal, Apak, & Erul, 2020, s. 22-28).

Kadının fiziki özellikleri bakımından erkekten daha zayıf ve daha aciz nitelendiriliyor olması kültürel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Hiçbir kadının, erkekten daha aciz konumda bırakılmaması gerekmektedir. Kadının erkekten daha aşağı bir konumda bırakılması erkek egemenliğinde olan kültürel düşünceden meydana gelmektedir (Halimi, 1990, s. 21).

İslamiyet öncesi Arap toplumlarında kadınlar cariyeler ve hür kadınlar olmak üzere iki şekilde sınıflandırılmaktadır. Soylu ve zengin bir aileye mensup kadınlar hür kadınlar olarak nitelendirilmekte, taşrada yaşamakta olan yoksul kadınlar ise bedevi kadınlar olarak nitelendirilmektedir. Soylu ve zengin olan kadının toplumda söz söyleme hakkı bulunmakta ve fikirleri önemslenmektedir.

Cariye olarak sınıflandırılan kadınların ve bedevi olarak nitelendirilen taşrada yaşayan hür kadınların hakları yok sayılmakta ve baskıya maruz kalmaktadır. Erkek bir hata yaptığında bunun suçlusu olarak kadın cezalandırılmakta ve kadının erkeği kandıran, suça sürükleyen olarak aşağı bir konumda kalmasına neden olmaktadır.

Kadınların duygularının esiri oldukları söylenmekte ve akılları ile hareket etmedikleri kabul edilmektedir. Ailenin reisi olarak nitelendirilen erkek olmaktadır. Toplumda kadınların çoğu kocalarının bir malı sayılmakta ve erkek çocuk doğuramayan kadınlar aşağılanmaktadır. Kadınların çoğunun evlilik ve boşanma hakları bulunmamaktadır. Erkek dilediğinde evlenebilmekte ve istediği zamanda boşanabilmektedir. İslamiyet öncesi bazı Arap toplumlarında kız çocuk lanetli olarak düşünülmekte ve öldürülmektedir.

Bazı Arap toplumlarında ise kadına değer gösterilmekte, kadın isimleri inandıkları putlara verilmektedir. Kadının soylu bir kabileye mensup olması sosyal haklara sahip olması anlamına gelmektedir. Arap toplumuna bakıldığında kadının konumu değişiklik göstermektedir (Aksoy, 2021, s. 27-32).

Napolyon medeni kanununun yazarları daha hazırlık çalışmalarında şöyle yazmışlardır: Kadın erkeğe çocuk yapmak için verilmiştir. Meyve ağacı nasıl ki bahçıvanın malıysa kadın da kocasının malıdır. Aile içinde erkek burjuvadır kadın ise proleterdir. Erkek egemenliğinin sürdürülmesi için aile olmak gerekliliktir ve çocuk dünyaya getirilmesi bu baskının en önemli ögesidir (Halimi, 1990, s. 126).

Arap toplumu İslamiyet'ten önce cahiliye döneminde kadına karşı haksız yaptırımlarda bulunmaktadır. Kadının toplum içerisinde herhangi bir konumu ve saygınlığı söz konusu olmamaktadır. Kadın alınıp satılan bir mal olarak kabul edilmektedir. Erkek evlenmek istediği kadının başlık parasını ödeyerek onu kendi itaatine mahrum bırakabilmektedir. Kadının toplum açısından kabul edilen görevi evde kocasına itaat etmek ve çocukları yetiştirmektir. Kadınların hiçbir şekilde yasal bir güvenceleri ve hakları bulunmamaktadır (Berkay, 2000, s. 118).

3.6. İslamiyet'in Doğuşu ve Arabistan

Araplar için İslamiyet, güvenli bir ortamda siyasi ve sosyal hakları vatandaşlara tanımaktadır. İslamiyet, Arap kabileleri arasındaki kan davaları ve anlaşmazlıkların bitmesini sağlamıştır. Hz. Muhammed öncülüğünde ümmet teşkilatı oluşturulmuştur. Teşkilat İslamiyet'i yaymakta ve İslamiyet'in kutsal kitabı olan Kuran'ın ışığında hareket etmektedir (Lewis, 2019, s. 17-30).

3.7. İslamiyet Etkisindeki Arabistan' da Kadının Yeri

İslam dini ile birlikte Arap toplumlarında kadına karşı bakış değişmeye başlamaktadır. İslamiyet kadına karşı yapılan haksızlıklara ve eşitsizliklere son vermektedir. İslam'a göre kadında erkek de insan olarak aynı ve eşit kabul edilmektedir. İslamiyet Arap toplumunda yaşayan kadının sosyal ve siyasal haklarına olanak tanımaktadır. İslamiyet kadına mülkiyet hakkını tanımakta ve karar yetkisini kadına bırakmaktadır. Kız çocuklarının hor görülmesi ve öldürülmesini İslam dini yasaklamış ve Arap toplumlarında kadına karşı bakış ve kadının toplumdaki yeri olumlu yönde değişmeye başlamaktadır. İslamiyet kadına değer vermekte ve kadının gerçek yerini, hak ettiği konumu sağlamaya çalışmaktadır (Aksoy, 2021, s. 32-36).

İslamiyet kadın ve erkeği eşit kabul etmektedir. İslamiyet'in doğuşu ile birlikte kadınlar önemli rol oynamakta ve kadınların sosyal ve siyasal hayatta varlıkları kabul edilmektedir. İslamiyet'in yayılması ile birlikte bazı toplumlarda, dini bir hukuk sistemi olarak kabul edilen şeriat kuralları belirlenmektedir. Şeriat'e göre kadının izole edilmesi gerekmektedir. Toplumsal hayatın belirlemiş olduğu ekonomik ve politik çıkarlar için kadın bir araç olarak kullanılmaktadır. Arap toplumlarında bazı bölgeler hariç kadınlar peçe kullanmaktadır. Arap topluluklarının her birinin kendine has dini gelenekleri bulunmaktadır. Bu toplulukların erkek ve kadına biçtiği roller birbirinden farklı olmaktadır. Toplumsal cinsiyet ayrımını kabul eden kökten dinci taraf ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan taraf olarak ikiye ayrılmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesinde din kavramı önemli olarak kabul edilmektedir (Wiesner-Hanks, 2022, s. 208-214).

3.8. Muhammed Bin Selman Döneminde Arabistan'da Kadın

Arap toplumunda kadınların araç kullanma yasağı 2018 yılının Haziran ayında kaldırılmıştır. Kamusal alanda cinsiyet ayrımını düzenleyen katı kurallar esnetilmiştir. Spor müsabakaları gibi topluca bulunulan mekânlara kadınların da erkeklerin yanında girebilmesine izin verilmiştir. Şubat 2018 itibariyle kadınlar bir erkeğin izni olmaksızın kendi işletmelerini açabilmektedir. Mart 2018'de, boşanan Arap kadınların çocuklarının velayetini almalarına izin veren bir yasa çıkarılmıştır. Temmuz 2019'da Rimabinti Bender el-Suud, Arabistan Washington Büyükelçisi olarak atanmıştır. Ağustos 2019'da Arap kadınların erkek rızası olmadan seyahat etmesine, boşanma ya da evlilik başvurusunda bulunmasına izin verilmiştir.

Arap kadın şarkıcıların konser verebilmesi, Arap stadyumlarında kadınlara yer ayrılması ve iş gücünde kadınların sayısının artırılması gibi düzenlemeler yapılmıştır. 2017'den sonra kadınların toplumsal hayattaki kıyafetleri ile ilgili düzenlemeler esnetilmiş ve "abaye" giyme zorunluluğu kaldırılmıştır.

Olumsuz bir gelişme olarak, insan hakları aktivistleri ülkede kadınlara uygulanan bazı kısıtlamalar kaldırılrsa dahi halihazırda devam eden kısıtlamaları protesto edenlerin tutuklanmasında artış olduğunu bildirmektedir (Domazeti, 2021, s. 53-54).

3.9. Arap Sinemasında Kadın

Arap toplumunda yaşayan bir kadın gerçek hayatında nasıl konumlandırılıyorsa, sinemada da aynı şekilde temsil edilmiştir. Arap ülkelerinde dini ve kültürel yaptırımlar kadının yaşam şartlarını kısıtlamakta ve kadını baskı altında bırakmaktadır. Arap kadın batılı

hemcinslerinin hak ve özgürlüklerine sahip olamamaktadır. Arap ülkelerinin çoğunda bir şahitlik durumu söz konusu olduğunda iki kadın tanık bir erkek tanıkla eş değer kabul edilmektedir. Kadınların giydiği kıyafetlere kadar devletin kadınlar üzerinde yaptırımları söz konusu olmaktadır. Bir kadın yanında bir erkek olmadan yolculuk yapamamaktadır. Kadın sokağa çıktığında örtünmesi gereken, susması gereken bir varlık olarak nitelendirilmektedir. Dini baskıların etkisi ile kadın izole edilmeye çalışılmıştır. Kadın kamusal alandan uzaklaştırılmaya ve özel alanda hapsolmaya mahkûm edilmektedir. Arap sinemasında kadın genellikle ev işlerinde ve çocukları ile ilgilenirken temsil edilmektedir. Kadın çoğunlukla sözlü ve fiziksel şiddete maruz kalırken, taciz ve tecavüze uğrarken ve de erkeğin ötekisi konumunda temsil edilirken görülmektedir. Dini yaptırımlarla kadın sinemada geri planda bırakılmaktadır. Kadın ve erkek oyuncular birbirleri ile olan diyaloglarında helal ve haram kavramlarını gözeterek hareket ederken temsil edilmektedir (Gökdemir, 2021, s. 81-96).

Arap toplumlarında kadın toplumsal hayatın her alanında öteki olarak konumlandırılmıştır. Kadın erkek eşitsizliğinin en çok yaşandığı yer Orta Doğu'dur. Orta Doğu'da da her toplumda olduğu gibi belirli toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır. Bu cinsiyet rolleri Arap sinemasında yeniden üretilmekte ve özellikle kadın yönetmenler tarafından eşitsizliklerin önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Bu sorunların sinemada işleniyor olması, kadının temsiline yeniden üretilmesi, kadının gerçekte hak ettiği yeri ve hakları için önemli olmaktadır (Aşılıoğlu & Işık, 2020, s. 917-938).

Arap toplum yapısının ve Arap toplumu içerisinde yaşayan kadının yerinin aktarıldığı ikinci bölümde Arap toplumu içerisinde yaşayan kadın izole edilmekte ve ataerkil yapının cehalet yüklü geleneksel kalıp yargıları kadının konumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Arap sineması içerisinde kadın yönetmenlerin artması ve kadın filmlerinin oluşturulması ile toplumdaki kadının konumunun olumlu yönde değişeceği hedeflenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAYFA EL-MANSUR FİMLERİ’NİN FEMİNİST ÇÖZÜMLEMESİ

Araştırmanın üçüncü bölümünde, Arap asıllı kadın yönetmen Hayfa El-Mansur’un biyografisi ve sineması aktarılacak olup, yönetmeninin filmleri feminist film pratiği bağlamında analiz edilecektir.

4.1. Hayfa El-Mansur’un Yaşam Öyküsü

Hayfa El-Mansur 10 Ağustos 1974’te Arabistan’da dünyaya gelmiştir. Arabistan’ın en iyi bilinen, en tartışmalı yönetmenlerinden biri olan Hayfa El-Mansur ilk kadın Arap sinemacıdır. Eğitimli bir aileden gelen Hayfa El- Mansur Kahire’de bulunan Amerikan Üniversitesi’nin İngiliz Dili Ve Edebiyatı bölümünde okurken içindeki tutkunun sesinin dinler ve film çekmeye başlar. İlk filmi belgesel bir filmidir. Bu filmin konusu Arap kadınlardır. Hayfa El-Mansur sinema eğitimini Sydney film okulunda almıştır. Eşi Amerikalı bir diplomat olan yönetmen iki çocuğu ile birlikte Bahreyn’de yaşamaktadır.

4.2. Hayfa El-Mansur Sineması

‘Gölgesiz Kadınlar’ belgesel filmi ile sıradan Arap kadınların gündelik hayatlarını gözler önüne sermektedir. Özellikle okuma ve eğitim alma şansı olmayan kadınlar öncelikli konusudur. Film çekimlerini inanılmaz zorluklar altında yürüten Hayfa El-Mansur çekimlerde yardımcı yönetmenle ve ekipten biri ile konuşmak için sürekli telsiz kullanmak zorunda kalmıştır. Bunun sebebi sokakta onları meraklı gözlerle izleyen ve şikâyet edebilecek insanların olmasıdır. Böyle durumlarda Hayfa El-Mansur şalını ve abayasını hızlıca üzerine geçirip erkelerin arasına karışmaktan korkmayan bir kadındır. Sinemanın yasak olduğu bir ülkede sinemacı olmayı hayal etmek ve film çekmek olağanüstü bir başarı olarak kabul edilmektedir. Hollywood’a giren ilk Arap kadın yönetmendir. Arabistan’da film çekme izni almak için yetkili mercileri ikna çabası 5 yıl sürmüştür. Filmleri sokakta minibüsün içinden yönetmektedir.

4.3. Hayfa El-Mansur Filmleri Ve Çözümlemeleri

4.3.1. Vecide

Filmin Adı: Vecide

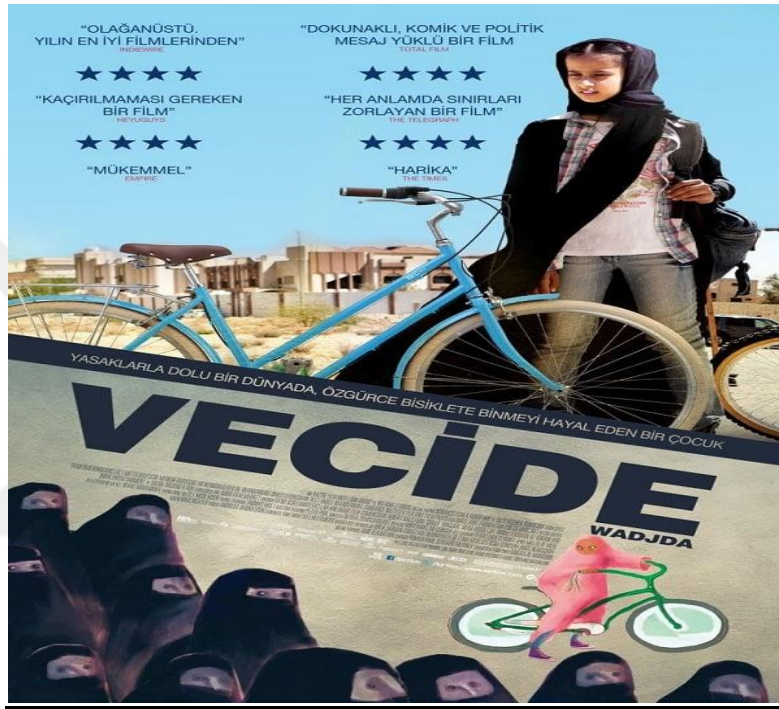
Filmin Türü: Dram\Dünya Sineması

Filmin Yapım Yılı:2012

Filmin Yönetmeni: Hayfa El-Mansur

Filmin Yapımcısı: Roman Paul, Gerhard Meixner, Amr Alkahtani

Filmin Oyuncuları: Waad Mohammed, Abdullrahman Al Gohani, Reem Abdullah, Sultan Al Assaf.

Şekil 4.1. Vecide Filminin Afışı

Kaynak: (<https://www.beyazperde.com/filmler/film-256474/>, 2024)

4.3.1.1. Filmin Konusu

Film, Suudi Arabistan topraklarında kız çocuklarının ve kadınların yaşamlarını, kadına yönelik cinsiyetçi yasakları, kadınların araba kullanmalarının ve bisiklete binmelerinin yasak olduğu bir toplumda tek hayali bisiklete binmek olan Vecide üzerinden aktarmaktadır. Vecide üzerinden Suudi Arabistan toplumunda yaşayan kadını ve kadına bakışı, ataerkil zihniyetin cehalet yüklü baskısını yansıtmaktadır.

4.3.1.2. Filmin Öyküsü

Filmin ilk açılış sahnesinde sadece kız çocuklarının olduğu bir okulda müzik dersinde kız çocuklarına ilahi ezberletilmektedir. Suudi Arabistan toplumunda kız çocuklar ve erkek

çocuklar ayrı olarak öğrenim görmektedir. Kız çocuklarına karşı baskıcı bir eğitim anlayışı hakimdir. Filmin başrol karakteri olan Vecide ilahi söylerken arkadaşlarına el salladığı için öğretmeni onu cezalandırarak güneşin altında bekletmektedir. Vecide baskıcı sistem içerisinde özgür yaşayabilmenin yollarını aramaktadır. Sistemin dayatmış olduğu kılık kıyafet ve baskıcı düzene başkaldırmaktadır. Vecide özel alanında kendi ile baş başa kaldığında batılı tarzda rock müzik dinlemektedir. Kendi el emeği ile bileklikler üretmekte ve satmaktadır. Suudi Arabistan toplumunda kadının dinlemesi gereken tek müzik kuran ayetleri ve ilahilerdir. Vecide farklı müzikleri dinleyerek filmde farkındalık yaratmaktadır. Vecide'nin annesi öğretmendir. Görevi için uzak bir yere servis ile gitmektedir. Serviste tüm kadınların yüzleri dahil vücutları kapalı olmaktadır. Suudi Arabistan toplumunda kadın kamusal alanda örtülü olmak zorundadır. Erkek egemen cehaletin örf ve adetlerle birleşmesi ile kadın baskı altında tutulmaktadır. Babasının işten eve döndüğü sahnede Vecide koşarak babasına sarılmaktadır. Babası Vecide'ye hediye olarak siyah bir taş getirmiştir. Kız çocukları Suudi Arabistan toplumunda değersiz görülmektedir. Vecide'nin Abdullah adında arkadaşı vardır. Abdullah filmde Arap toplumunun geleceği için ataerkil kodların yıkılışının bir umudu olarak değerlendirilebilir. Vecide ile arkadaşlığı Abdullah için sorun teşkil etmemektedir.

Filmin ilerleyen sahnesinde okula girerken birbirleri ile sohbet edip gülen genç kızlar okul müdürü tarafından durdurulmaktadır. Müdürü genç kızlara, kadınların seslerinin dışarıda erkekler tarafından duyulmaması gerektiğini söylemektedir. Bir kadının sesinin onun çıplaklığı olduğunu söyler. Suudi Arabistan toplumunda ataerkil düzen anlayışı içerisinde kadına hiçbir yerde özgürlük tanınmamaktadır.

Vecide okuldan eve dönerken geçtiği yolun kenarında inşaatta çalışan erkek bir işçi tarafından sözlü tacize uğramaktadır. Kadının kamusal alanda tek başına var olabilmesi imkânsız olarak görülmektedir. Suudi Arabistan toplumunda kadın, erkek tehdidi unsuru ile yaşamaktadır. Abdullah Vecide'ye hediye almıştır. Abdullah filmde gerici Suudi Arabistan toplumu zihniyetinin kırılacağı umudunu taşımaktadır.

Vecide'nin bir bisiklet alma hayali vardır. Suudi Arabistan toplumunda kız çocukları evlilik çağına gelene kadar bekâretlerinin korunması gerekmektedir. Bu sebeple bisiklete binmeleri, etrafta koşuşturup, zıplamalarına izin verilmemektedir(El Saadavi, 1991, s. 42-49). Kız çocuklarının bisiklete binmesinin yasak olduğu Arabistan'da Vecide tüm baskıya rağmen mücadele etmektedir. Vecide'den bileklik satın alan arkadaşları okulda gizli saklı

takabilmektedir. Okul bahçesinde oynayan kızlardan biri okulun çatısında çalışan erkek işçileri görür ve oradan uzaklaşmalarını söyler. Kadınların erkeklerin görüş alanında olmamaları gerekmektedir. Çatıda çalışan erkekleri gören müdire Vecide'ye sınıfına gitmesini söylemektedir.

Kadınların erkeklerle görüşmesinin yasak olduğu Suudi Arabistan'da birbirini seven kadın ve erkekler gizli gizli mektuplaşmak zorunda bırakılmaktadır. Vecide bu gizli mektuplardan birinin taşıyıcısı olarak görülmektedir. Vecide yasak olan bu duruma bisiklet almak için para karşılığında aracılık etmektedir. Vecide ve annesi evde şarkı söylerken vecide annesine şarkıcı olmak ister miydin diye sormaktadır. Annesi Allah korusun der ve bu durumu korkunç bir şey olarak ifade eder. Vecide'nin annesi bir yakınlarının düğünü için güzel bir kıyafet alması gerektiğini ve kocasına başka kadınların bakmaması için bunu yapacağını söylemektedir. Kadının erkek için süslenmesine ataerki toplumlarda rastlanmaktadır. Arap toplumunda kadın, erkek için ve diğer kadınlarla rekabet için, erkeğin ilgisini çekerek ve onu etkileyecek bir nesne gibi davranmaktadır. Vecide'nin annesi ve annesinin arkadaşı Leyla hemcinsleri hakkında dedikodu yapmaktadır. Hakkında konuşulan hemcinsleri olan genç kız Abir'dir. Abir erkek arkadaşı olduğu için ailesine bela getiren olarak nitelendirilmektedir.

Vecide karnesini almıştır fakat babası ona ilgili davranmamaktadır. Suudi Arabistan toplumunda kız çocuklarının eğitimi önemsenmemektedir. Okul müdiresi Vecide'nin çantasını kontrol ederken müzik kasetlerini ve sattığı taraftar bilekliklerini görür. Onu eleştirir ve son olarak ayakkabılarını değiştirmesini söyler. Vecide'nin annesi okula çağırılır ve Vecideşikayet edilir. Annesi eve dönünce ona ben ölmediğim sürece bisiklet alamazsın der ve dinlediği rock müzik tarzına şeytan şarkıları dinliyorsun kapat bu şarkıları diyerek tepki göstermektedir. Abir'in erkek arkadaşı olduğunu öğrenen ailesi Abir'in okul hayatını sonlandırmış ve onu evlendirmiştir. Vecide giydiği spor ayakkabıları siyaha boyamaktadır. Vecide'nin babası karısının maaşına el koymakta ve ev ekonomisini idare ettiğinin söylemektedir. Erkek çocuk doğuramadığı için kadın suçlanmaktadır. Vecide'nin babası yeni bir evlilik yapacağını dile getirmektedir.

Kıyafet almak için mağazaya giden Vecide ve annesi kırmızı bir elbise beğenirler. Mağazada kadınlar için kabin bulunmamaktadır. Mağaza çalışanı olan erkek, kıyafeti denemesi için kadınlar tuvaletini kullanmasını söylemektedir. Vecide'nin annesinin üzerini değiştirdiği tuvalette bir deodorant markasının reklam afişi bulunmaktadır. Afişte elinde

parfüm şişesini tutan kadının kıyafeti ve vücut uzuvları siyah bantlarla kapatılmıştır. Arabistan'daki şeriat kurallarının bu sert yaptırımlara sebep olduğu anlaşılmaktadır. Vecide'nin okulunda kuran yarışması yapılacaktır. Ödül 1000 riyaldir. Vecide bisiklet alabilmek için yarışmaya katılır. Müdirenden özür diler ve din kulübüne katılır. Kuran dersleri için eğitim videoları izlemektedir.

Vecide'nin annesini çalıştığı okula götüren servisin şoförü İkbâl işi bırakmıştır. Vecide bu sorunu halletmek için Abdullah ile birlikte İkbâl'in evine giderler. İkbâl Vecide'nin sorularına karşılık onu ciddiye almaz, bu duruma sinirlenen Abdullah kapıya tekme atar ve İkbâl'i elinde güç bulunduran amcası ile tehdit eder. Abdullah amcasının oğlunun kendini patlayıcı ile öldürdüğünü söyler. Vecide'nin çok acımıştır demesi üzerine Abdullah Allah yolunda ölürsen hiç canın yanmaz ki der Vecide ise Abdullah'a bakarak güler. Arabistan topraklarında din üzerinden de insanlara baskı yapılmaktadır. Abdullah amcasının seçim kampanyası için Vecide'nin evinin çatısından kablo çekecektir. Vecide Abdullah'ın bisikletini getirmesi karşılığında bunu kabul edeceğini söyler. Abdullah Vecide'nin bisikleti sürebilmesi için bisiklete yardımcı iki tekerlek takmıştır.

Vecide bunu reddeder ve çok üzülür. Abdullah yardımcı tekerleri hemen söker, Vecide'ye saygı duymaktadır. Televizyonda bisiklete binen kızları gördüğünü söyleyen Vecide'ye annesi buralarda kızlar bisiklete binmez eğer binersen çocuğun olmaz derler diye söylenmektedir. Okulda dergi okuyan ve kalemlerle kendilerine dövme yapan, oje süren kızları gören müdire onları tüm okulun önünde eleştirmektedir. Okulda herkes eleştirilen kızlardan günahkâr olduklarını düşünerek uzak durmaktadır. Vecide bisiklet hayali için her şeye karşı sessiz kalmaktadır. Vecide ceza alan kızların sakladığı ojeleri ayak parmaklarına sürmüştür.

Vecide'nin annesi saçlarını kısa kestirmeyi düşündüğünü fakat kocasının uzun ve düz saçlı olmasını istediğini söyler. Kadın erkeğin istediği hayatı yaşamaktadır. Vecide evlerinin terasında bisiklete binerken aniden annesi gelir ve annesini gören Vecide bisikletten düşer ve dizini yaralar.

Canı yanan Vecide “*kanyor kanyor*” diye bağırırken annesi korku ile kanın nereden geldiğini sorar. Yoksa kızlık zarın mı yırtıldı der. Annesi bisikletin erkek işi olduğunu söyler ve Abdullah'ı eve aldığı için ona kızar.

Vecide mutfakta annesi ile yemek hazırlarken şarkı söylemek ister fakat annesi babası ve babasının erkek arkadaşları olduğu için onun sesini duymasınlar diye onu susturmaktadır.

Kadın yemeği hazırlar ve erkeklerin yemek yediği odanın kapısına bırakır. Yemeği kocası oradan alır ve ikram eder. Suudi Arabistan'da kadın erkeklerin olduğu ortama girememektedir. Vecide ve annesi erkekler gidince kalan yemeği yerler.

Evdeki soy ağacında Vecide'nin adı yazmamaktadır. Soyu devam ettirenin erkek olduğu düşünülmektedir. Vecide çok üzülür ve kendi ismini kağıda yazarak ağaca yapıştırır. Vecide'nin okuldan arkadaşı Selma ailesi tarafından evlendirilmiştir. Kendinden 10 yaş büyük biri ile evlenen Selma daha çocuk çağında 10'lu yaşlardadır. Regl olan kızların evlilik çağına geldiği düşünülmektedir. Vecide kuran kulübünde çok sıkı çalışmaktadır. Abdullah Vecide'ye hediye kask almıştır. Bisikleti öğrenmesi içinde ona sürekli bisikletini vermektedir. Vecide çalışmalarının karşılığını almaktadır. Evde videodan girdiği sınavlarda başarılı olmaktadır. Kuran'ın açık olduğunu gören annesi Vecide'ye kızar ve kuranı açık bırakma içine şeytan tükürür der. Arabistan'da batıl inançlarda yaygındır. Vecide'nin annesi arkadaşı Leyla'nın çalıştığı hastaneye gider. Leyla işe başvuru yapması için onu ikna etmeye çalışır fakat Vecide'nin annesi kabul etmez.

Hastane çalışanı bir erkek Vecide ve annesine merhaba nasılsınız deyince Vecide'nin annesi konuşmaz ama Vecide adamın sorusunu yanıtlar. Yarışmaya katılmak için hazırlanan Vecide soy ağacından isminin koparıldığını görür. Babası Vecide'yi yok saymasına rağmen babasının ona hediye ettiği siyah taşı yanından hiç ayırmaz. Yarışma başlar, Vecide'nin avucunda babasının hediye ettiği siyah taş vardır. En güzel kuranı Vecide okur ve yarışmada birinci olur. Vecide örnek öğrenci olarak öğretmenleri tarafından övülmektedir. Öğretmenleri ile birlikte saf tutup yan yana namaz kılarlar. Vecide ödül olarak verilecek olan 1000 riyalle ne yapacağı sorulunca bisiklet alacağım der.

Müdire çok sinirlenir ve ödül parasını Vecide adına bağışlayacaklarını söyler. Para vecideye verilmez. Müdire bisikletin kızlara uygun olmadığını söyler. Vecide de ona kızan müdireye geçen sizin eve giren şu yakışıklı hırsız gibi mi der. Bu yaptığı davranışın onun peşini bırakmayacağı söylenerek tehdit edilir. Abdullah okul çıkışı Vecide'yi beklemektedir.

Vecide yarışmayı kazandığını fakat parayı bağışladıklarını anlatır. Abdullah kendi bisikletini ona vermeyi teklif eder ve ona büyüyünce seninle evlenmek isterim der. Vecide'nin annesi Vecide'ye hayali olan bisikleti almıştır. Kimseye ihtiyacı olmadığını söyler. Babası annesinin üzerine bir daha evlenmiştir. Annesi kendine alacağı elbiseden

vazgeçip Vecide'ye bisiklet almıştır. Annesi Vecide'ye bu dünyadaki en mutlu insan olmanı istiyorum der.

Son sahnede, Vecide sokaklarda özgürce bisiklet sürmektedir. Abdullah onu görünce çok sevinir ve birlikte hayal ettikleri gibi yarış yapmaya başlarlar. Onları yarışırken gören bisikleti satan esnaf adamda çok mutlu görünmektedir. Vecide başarmıştır. Suudi Arabistan'daki tüm kadınlara örnek ve umut olmaktadır.

4.3.1.3. Vecide Filminin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi

Filmin başrol oyuncusu olan Vecide, tüm baskı ve zorluklara rağmen yaşamış olduğu toplumda kendi hayallerinin peşinden koşan, gelenekçi zihniyetin belirlemiş olduğu kalıp yargılara göre hareket etmeyen idealist bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. 10 yaşlarında bir kız çocuğu olan Vecide erkek egemen görüşün hakim olduğu ve toplum baskısının derinden hissedildiği bir ülkede kendi kararlarını kendisi alabilen, hayalleri için maddi kazanç sağlayabilen ve gerektiğinde annesini ya da toplumdaki başka kadınları savunmaktan çekinmeyen bir kız çocuğudur. Suudi Arabistan toplumundaki baskıcı zihniyete rağmen kendi seçim ve isteklerinin yerine getirebilmektedir.

Filmde 10 yaşlarında bir erkek çocuğunu canlandıran Abdullah karakteri, Arap toplumunun kadına karşı bakışına farklı bir boyut kazandırmaktadır. Abdullah içinde yaşadığı toplumun ataerkil rol kalıplarına göre hareket etmemektedir. Vecide ile arkadaşlıklarında ona her konuda destek olmaktadır. Vecide'nin fikirlerini önemsemekte ve ona değer vermektedir. Ana akım sinema filmlerindeki erkeğin kadına karşı olan baskıcı tutumunu sergilememektedir. Feminist film pratiği açısından değerlendirilen Abdullah karakteri Suudi Arabistan toplumunun geleceği açısından umut vaat etmektedir. Vecide'nin annesi filmde öğretmen olan bir kadındır. Kocasına itaat eden toplumun genel geçer olarak kabullendiği tüm kurallara saygı duyan ve o kurallara göre hareket eden bir karakterdir. Hayatını bir erkeğin himayesi altında sürdürmekte kazandığı parayı bile kendisi almamakta ve kocasına vermektedir.

Ataerkil kodların hakim olduğu Suudi Arabistan toplum yapısının gerici ve baskıcı zihniyetini yansıtan karakterdir. Erkek çocuk doğuramadığı için suçlanmakta ve kocasının erkek çocuk sahibi olamayışını bahane ederek başka bir kadınla evlenmesine karşı çıkamayan bir kadındır. Kamusal ve özel alanda bakıldığında erkeklerin baskıcı üslubuna maruz kalmakta ve bunu normal olarak karşılamaktadır. Kocasına güzel görünmek için

elbiseler almakta ve sürekli bakımlı olmaya çalışmaktadır. Şarkı söylemesinin, şarkıcı olduğunu düşünmenin bile ona korku verdiğini söylemektedir.

Vecide'nin babası filmde, Suudi Arabistan toplumundaki erkek egemen görüşün hegemonyasını yaşatan bir karakterdir. Kız çocuğuna sahip olduğu için karısını suçlamaktadır. Ailesi tarafından bir erkek çocuğu sahibi olması gerektiğine dair baskıya maruz kaldığını söylemektedir. Suudi Arabistan toplumunda bir erkeğin güçlü ve söz sahibi olması için soyu devam ettirdiğine inanılan erkek çocuğa sahip olması gerekmektedir. Bu görüşe inanan Vecide'nin babası tekrar başka bir kadınla evlenmektedir. Vecide'ye hediye olarak siyah bir taş getirmesi ona verdiği değerin göstergesidir.

Leyla karakteri filmde Vecide'nin annesinin arkadaşısıdır. Suudi Arabistan toplumunda kadınların hemcinslerinin çalıştıkları bir ortam dışında erkeklerin bulunduğu bir yerde çalışmaları uygun kabul edilmemektedir. Leyla karakteri filmde baskının ve zorlukların hakim olduğu bir işyerinden ayrılıp daha özgür ve rahat olabileceği bir hastanede çalışmaya başlamıştır. Toplum Leyla'nın erkeklerin çalıştığı hastanede çalışmasını ayıplamaktadır. Leyla ise yaşam standartlarının yükselmesi adına yaptığı atılımdan çok memnun görünmekte ve diğer hem cinslerini de teşvik etmektedir. Suudi Arabistan toplumundaki kadınlara idealist bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkek ekonomisine bağımlı kalmamaktadır. Gisele Halimi 'hapsedilmiş kadın' adlı kitabında kadınların en büyük felaketinin başkasının kazandığı parayı harcamak zorunda olduğunu ifade etmektedir (Halimi, 1990, s. 41).

Film Suudi Arabistan'da yaşayan kadınların, Suudi Arabistan toplumunun genel geçer olarak kabul ettiği normlar sebebi ile maruz kaldıkları problemleri işlemektedir. Filmin ana konusu Suudi Arabistan toplumundaki kadının sorunudur. Filmin başrolü olarak bir kız çocuğunun seçilmesi, toplumdaki kadın sorunlarının işlemesi filmin feminist bir film olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Ana karakter olan Vecide üzerinden filmde Suudi Arabistan toplumundaki bir kız çocuğunun büyüdüğü ortam, yaşamakta olduğu zorluklar, baskıcı eğitim sistemi aktarılmaktadır. Kadının erkeğin gerisinde konumlandırıldığı filmlerin aksine Vecide filminde kadın erkeğin gölgesinde bırakılmamıştır.

Vecide Abdullah'ın yardım tekliflerini geri çevirmektedir. Filmde başka bir kadın karakter olan Leyla karakteri toplumun ne düşündüğünü umursamadan evinde eşine bağımlı bir şekilde yaşamaktansa kendi ayakları üzerinde duran bir kadını yansıtmaktadır.

Filmde, Suudi Arabistan'da yaşayan kız çocuklarının ve kadınların ataerkil toplum düzeni içerisinde görmezden gelindikleri, baskılandıkları ve toplumdaki soyutlandıkları işlenmektedir. Suudi Arabistan toplumunda kadın sorununu ele alan filmde ana karakter Vecide, toplum tarafından kadına dayatılan tüm zorluklarla mücadele etmektedir. Vecide hiçbir baskıya boyun eğmeden kendi istek ve düşünceleri doğrultusunda hareket edebilmektedir. Suudi Arabistan toplumunda kız çocuklarının küçük yaşlardan itibaren sadece dini eğitimle öğrenim görmeleri, küçük yaşlarda evlendirilmeleri yansıtılmaktadır. Vecide gibi özgür ruhlu olamayan baskılara boyun eğmek zorunda bırakılan bir kız çocuğu ailesinin uygun gördüğü biri ile evlendirilmektedir. Suudi Arabistan toplumunda kız çocukları küçük yaşlarından itibaren anneliğe özendirilerek büyütülmektedir. Kız çocukları evlenene kadar bekaretlerini korumaları gerekmekte ve sadece tek bir erkekle evlenebilmektedir. Erkekler ise filmde yansıtıldığı gibi birden çok kadınla evlenebilmektedir. Suudi Arabistan toplumunda, ataerkil görüşe göre kadının toplumda bir yeri olabilmesi erkeğine itaat ettiği ölçüde ve o erkeğe bir erkek çocuk verebildiği takdirde mümkün görülebilmektedir. Filmde Vecide'nin annesi erkek çocuk doğuramadığı için suçlanmaktadır.

Suudi Arabistan topraklarındaki kuma sorunu da filmde işlenmektedir. Suudi Arabistan toplumunda bir kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesi için kocasının itaatinden vazgeçmesi gerekmektedir. Filmde Vecide'nin annesi kamusal alanda erkeklerle birlikte çalışmamasının bir sebebi olarak kocasının kıskançlığını dile getirmektedir. Suudi Arabistan toplumunda çoğu kadının hayatı kocasının isteklerine göre şekillenmektedir. Genç kızların bir erkeği sevebilmeleri onunla haberleşmeleri ve mektuplaşmaları toplumca uygun görülmemektedir. Vecide hiçbir zaman hayalinden vazgeçmemektedir. Filmin başından son anına kadar bu sürmektedir. Arap toplumu için gelecek vadeden Abdullah filmde önemli bir yere sahiptir. Vecide'yi cinsiyetinden dolayı ötekileştirmemekte ve onunla arkadaşlık etmektedir. Abdullah Vecide'nin hayalini desteklemektedir.

Son olarak yönetmen Suudi Arabistan topraklarında ataerkil zihniyetin ve toplumsal cinsiyet rol kalplarının kadınları baskıladığını ve gelişim gösterememelerine sebep olduğunu yansıtmaktadır. Suudi Arabistan toplumunda kadınlarında erkeklerin sahip

olduğu tüm hak ve özgürlüklere sahip olabileceğini göstermektedir. Vecide karakteri ile idealist bir kadın özne yaratmaya çalışan yönetmen Suudi Arabistan toplumunda kadınları baskılayan cinsiyetçi kalıpların kilitlerini kırmakta ve Suudi Arabistan’da sokaklarda özgürce yaşayabilen bir kadın imgesi yaratmaktadır. Feminist yaklaşımla düşünüldüğünde Vecide karakteri hiçbir şekilde bir erkeğin desteği olmadan kendi imkanları ile ve annesinin onun yanında durması hayallerine saygı duyması ile her şeyi başarmaktadır. Arap sineması içerisinde kadın filmi olarak değerlendirilebilmektedir.

4.3.2. Mükemmel Aday

Filmin Adı: Mükemmel Aday

Filmin Türü: Dram

Filmin Yapım Yılı: 2019

Filmin Yönetmeni: Hayfa El-Mansur

Filmin Yapımcısı: Brad Niemann, Roman Paul, GerhardMeixner, Hayfa El-Mansur

Oyuncular: Mira Al Zahrani(Maryam), Dae Al Hilali(Selma), KhalidAbdulraheem(Abdulaziz)

Şekil 4.2. Mükemmel Aday Film Afişi

Kaynak: (<https://ortakoltuk.com/film-elestirileri/mukemmel-aday-the-perfect-candidate>, 2024)

Mükemmel Aday filmi feminist film kuramı bağlamında değerlendirilecektir. Filmde oluşturulan kadın temsillerinin kadını özne konumunda yansıtır yansıtmadığı incelenecektir. Suudi Arabistan toplumundaki ataerkil devlet düzeni aktarılacaktır.

Filmde rol alan kadınların nasıl konumlandırıldığı irdelenecektir. Filmde Suudi Arabistan'ın toplumsal yaşam içerisinde kadına bakışı ve kadının toplumdaki yeri incelenecektir.

4.3.2.1. Filmin Konusu

Film Suudi Arabistan'da bir acil servis kliniğinde görev yapan doktor Maryam'ın Ataerkil yapı ve eril iktidara karşı mücadelesini anlatmaktadır. Bu mücadelenin amacı Maryam'ın çalıştığı kliniğin önündeki toprak yolun asfaltlandırılmasıdır. Maryam hasta ve çalışanlar için büyük bir zorluğa neden olan bu durumu çözüme kavuşturulmak istemektedir. Suudi Arabistan toplumunda bir kadının sorunları çözüme kavuşturmak istemesi kolay olmayacaktır.

4.3.2.2. Filmin Öyküsü

Suudi Arabistan'da acil servis kliniğine gelen erkek hasta, doktor Maryam'ın onu tedavi etmesini istememektedir. Suudi Arabistan toplumunda kadının erkeğin vücuduna dokunması haram olarak kabul edildiği için tedaviyi reddeden Abu Musa'ya erkek hemşireler yönlendirilmiştir. Maryam böyle durumlar karşısında pes etmemektedir. Maryam'ın çözüme kavuşturmak istediği bir konu vardır. Kliniğe gelen toprak yolun asfaltlanması gerekmektedir. Maryam bu konuda yetkili mercilerden yardım talep eder fakat reddedilir. Maryam kadın olduğu için kamusal alanda görmezden gelinmektedir. Maryam aynı zamanda kariyeri için Riyad'da bir kongreye katılmak istemektedir. Bunun için babasından izin yazılı izin belgesi almak durumundadır. Babası Maryam'ı her konuda desteklemektedir.

Riyad'a gitmek için yola çıkan Maryam havalimanında izin belgesinin süresinin dolması sebebi ile geri çevrilir. Müzisyen olan babası bu sırada şehrin uzağında turnede olduğu için Maryam'a yardımcı olamamaktadır. İzin belgesi almak için annesinin kuzeni Raşid'den destek almak ister. Bir devlet kurumunda müdür olan Raşid ile görüşmeye giden Maryam içeri kabul edilmez. Tek çare belediye seçimlerine adaylığını koymak ve o şekilde görüşmede bulunmaktır. Maryam aday başvurusunda bulunur.

Raşid'e izin belgesi almaya geldiğini söyler ama raşid belgeyi vermeyi kabul etmez. Maryam'ın seçimlerde aday olması Raşid tarafından eleştirilmektedir. Bir kadın için bu işin zor olabileceğini dile getirerek cinsiyetçi bir ayırım yapar ve Maryam'ı aşağılarken görürüz. Maryam'ın tek istediği kliniğe giden yolun asfaltlanmasıdır. Babası Maryam'ı adaylığı konusunda engellememektedir. Maryam'ın küçük kız kardeşi Sara ablasının seçimlerde aday olmasını doğru bulmamaktadır.

Ablasının bu davranışları onun için utanç vericidir. Maryam küçük kız kardeşi de dahil olmak üzere birçok hemcinsinin eleştirisini maruz kalmaktadır. Maryam hem seçim faaliyetleri yürütmekte hem de klinikte görevini sürdürmektedir. Klinikte tedavi alan Abu Musa Maryam'ın tedavisini reddettiği için yanlış tedaviye maruz kalmıştır ve ameliyat olması gerekmektedir. Tedaviyi zor da olsa torunu Omar'ın isteği üzerine kabul eden Abu Musa ataerkil düşünce yapısının nelere mal olabileceğini anlamıştır.

Maryam seçim için video hazırlamaktadır. Yüzü de dahil olmak üzere tüm vücudu örtülüdür. Bu şekilde seçim vaatlerini dile getirmektedir. Hemcinsleri tarafından birçok eleştiriye maruz kalmıştır fakat maryam mücadelesinden vazgeçmeden devam etmektedir. Seçim hazırlıklarının finansal desteği için bağış gecesi tertip edilmiştir. Bu gecede sadece kadınlar yer almaktadır. Konuşmasına başlayan maryam ilk olarak ciddiye alınmaz ardından maryam oradaki kadınlara çocuklarının üzerinden bir örnek vererek klinik önündeki yolun asfaltlanmasının hayati öneme sahip olduğunu dile getirir ve alkışlanır. Gece sonunda bazı kadınların oy veremeyeceklerini söylemesi Maryam'ı üzmektedir.

Maryam seçim vaatlerini daha geniş kitlelere duyurabilmek adına televizyon programına katılır. Programda sunucu erkeğin tüm eleştirilerine ve onu alay almalarına karşılık maryam kararlı yapısını hiç bozmadan seçim vaatlerini dile getirir ve ataerkil yapının cinsiyetçi ayrımını da eleştirir. Televizyon programının ardından maryam muhaliflerle bir konuşma yapmak istemektedir. Bunun için Omar'dan yardım ister ve konuşma için yer bulunur. Gelen erkelerin hepsi alaycı bir üslupla Maryam'ı eleştirmekte ve dinlemek istememektedir. Video konferans sisteminin kesilmesi üzerine maryam erkelerin bulunduğu alana gelir ve konuşmasını bitirir.

Maryam seçim sonuçlarının açıklanmasına az bir zaman kala radyoda geçen bir haberde klinik yolunun devlet tarafından asfaltlandığı haberini alır. Bir kadının Arap toplumunda belediye başkanı olmaması için devlet yolu yapmıştır. Seçim sonuçları açıklanırken Maryamın isminden bile bahsedilmez. Kamusal hayatta kadın yok sayılmaktadır.

Maryam klinikten ayrılıp Riyad’a gitme fikrinden vazgeçmiştir. Bulunduğu yerle ilgili birçok sorun için mücadele edeceğini dile getirmektedir. Kendi ile barışan Maryam cesaretini toplar ve şarkıcılığında kötü bir şey olmayıp sadece ataerkil toplum yapısının kötü olarak kabul ettiğinin farkına varmaktadır. Kuzeninin düğününde annesinin bestelediği bir şarkıyı seslendiren Maryam çok mutludur. Kliniğe kontrol için gelen Abu Musa ona teşekkür eder ve oyunun ona verdiğini söyler. Sen bizim umudumuzsun Maryam diyerek başkanlığı da onun hak ettiğini dile getirir. Film umudun yeşermeye devam edeceği bir sonla bitmektedir.

4.3.2.3. Mükemmel Aday Filmi’nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi

Suudi Arabistan toplumunda kamusal alanda bulunan kadın “abaye” adı verilen görseldeki kıyafeti giymek zorundadır. Suudi Arabistan’da kadınların araba kullanma yasağı 2018 yılında kaldırılmıştır. Görsel, Suudi Arabistan’daki ataerkil sistemin sosyal hayatta kadını baskıladığını göstermektedir.

Şekil 4.3. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (01' 41")

Şekil 4.4. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (02' 38")

Şekil 4.5. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (03' 17")

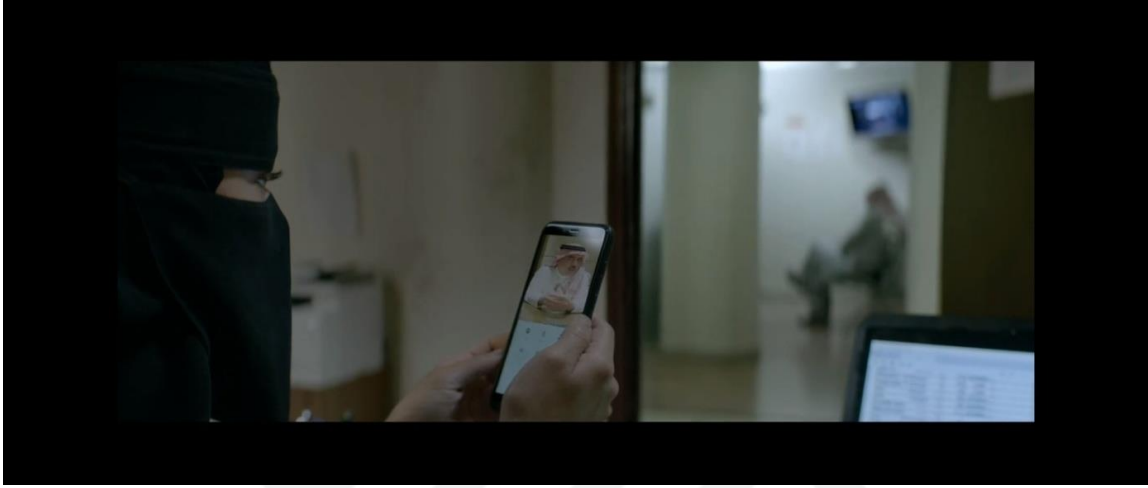
Görsellerde, Acil servis önündeki yolun çamur içerisinde olması ve onarım için devlet yetkililerinin bir müdahalede bulunmamış olduğu görülmektedir. Acil servise getirilen hastalar bu çamurlu yol yüzünden zor şartlarda kalmaktadır. Doktor Maryam bu soruna sessiz kalmayacaktır.

Şekil 4.6. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (04' 09")

Görsellerde Doktor Maryam Acil servise getirilen yaralanmış erkek hastaya müdahalede bulunmaktadır. Yaralı olan erkek, bir kadının ona yaklaşmasını ve dokunmasını, gözlerine bakmasını istememektedir. Suudi Arabistan’da dini kurallar kadının erkeğe dokunmasını yasaklamıştır. Yaralı erkek Suudi Arabistan toplumundaki ataerkil düşünceyi temsil etmektedir. Cinsiyetçi cehalet ülkede insan yaşamını bile önemsememektedir.

Şekil 4.7. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (05' 46")

Görselde Doktor Maryam devlet yetkilisi bir erkek ile görüntülü olarak iletişim kurmaktadır. Acil servis önündeki yolun yapılması gerektiğini talep etmektedir. Maryam'ı dinleyen yetkili onu ciddiye almaz ve durumun acil bir konu olmadığını dile getirerek görüşmeyi sonlandırır. Maryam kadın olduğu için söyledikleri dikkate değer görülmemektedir.

Şekil 4.8. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (08' 05")

Görselde Doktor Maryam evinde mutfakta yemek yapmaktadır. Kadın hem kamusal alanda hem de özel alan olarak nitelendirilen ev de çalışmaktadır. Görseldeki kıyafetlere bakarak kadının sadece ev ortamında istediği kıyafetleri giyebildiği görülmektedir.

Şekil 4.9. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (11' 06")

Görselde ilk olarak evin reisi olarak görülen erkeğe yemek servisi yapılmaktadır. Ataerkil toplumlarda ev de sözü geçen erkektir.

Şekil 4.10. Mükemmel Aday Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>) (14' 19")

Görselde Maryam'ın pasaport ve izin belgesini getiren babası Maryam'a bu işleri kocalarının yapması gerekiyor der. Suudi Arabistan'da bir kadın pasaport ve diğer gerekli belgeler için bekâr ise babasından evli ise kocasından izin belgesi alması gerekmektedir. Suudi Arabistan'da kadın erkeğe bağımlı olarak yaşamaktadır.

Mükemmel Aday filmi, feminist film pratiğine göre değerlendirildiğinde feminist bir film olarak kabul edilmektedir. Mükemmel Aday filminde, idealist bir kadın özne imgesi yaratılmaktadır. Film ana akım sinemanın aksine kadını özne konumunda yansıtmaktadır. Ana akım sinemada kadın edilgen rollerde erkeğe bağımlı yansıtırken mükemmel Aday filminde kendi ayakları üzerinde duran mücadeleci bir kadın yansıtılmaktadır. Filmde başrol karakterin bir kadın olması ana akım sinemadaki erkeğin başrol olması kalıplarını kırmaktadır. Feminist film kuramına göre kadın ve erkeğin eşit olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Filmde Maryam karakteri erkeğin görevi olarak kalıplaşmış toplumsal bir algı olan belediye başkanlığına bir kadın olarak başvuruda bulunmaktadır. Maryam, Suudi Arabistan'da bir acil servis kliniğinde görevli kadın doktordur. Suudi Arabistan toplumunun ataerkil bir yapıya sahip olması kadını kamusal alandan soyutlamaktadır. Maryam'ın filmde kamusal alanda bir doktor olarak görev yapması kadını kamusal alanda görünür kılmaktadır. Kadınların özel alan olarak nitelendirilen ev ortamı haricinde kamusal hayatta var olabilmesi filmdeki Maryam'ın temsili ile ataerkil düşünce yapısına darbe vurmaktadır. Filmde Maryam karakteri ile kadınlara istediklerinde erkek egemen bir yapıya muhtaç olmadan kendi ayakları üzerinde durabilecekleri aktarılmaktadır.

4.3.3. Mary Shelley

Filmin Adı: Mary Shelley

Filmin türü: Romantik\melodram

Filmin yapım yılı: 2017

Filmin yönetmeni: Hayfa El- Mansur

Filmin yapımcısı: AmyBaer, RuthCoady, Alan Moloney

Filmin oyuncular: Elle Fanning, Douglas Booth, Bel Powley, Stephen Dillane, Tom Sturridge

Şekil 4.11. Mary Shelley Film Afişi

Kaynak: (<https://www.beyazperde.com/filmler/film-230645/>)

Bu çalışma 19.yüzyılda Mary Shelley'in roman yazarı olma yolundaki mücadelesini anlatmaktadır.

4.3.3.1. Filmin Konusu

Mary Shelley filmi, Frankenstein'ın yazarı Mary Shelley'in hayat hikayesini anlatmaktadır. Frankenstein romanının yazılma serüvenini konu alan filmde yazar bir anne babanın çocuğu olarak 18. Yüzyılda Londra'da dünyaya gelen Mary Wollstonecraft Godwin roman yazma hevesi olan bir genç kadındır. Roman yazma sürecinde dönemin ünlü şairlerinden Percy Shelley e aşık olur. Bu aşkın yolculuğunda çektiği sancılar, yaşadığı olaylar Mary için ilham kaynağı olacak ve romanını yazabilecektir.

4.3.3.2. Filmin Öyküsü

18. Yüzyılda Londra'da yaşayan yazar bir anne babanın kızı olarak dünyaya gelen Mary Wollstonecraft Godwin yazarlık hayali peşindedir. Babası, üvey annesi ve iki üvey kardeşi ile birlikte yaşamaktadır. Ev işleri ile ilgilenmediği için üvey annesi tarafından istenmez ve babası da onu Londra'dan İskoçya'ya gönderir. Mary yolculuğa çıkmadan babası ona yazdıklarının özgün olması gerektiğini söyler ve Mary o zamana dek yazdığı tüm her şeyi yakar. Öz annesi Mary'i doğururken ölmüştür. Mary bu durumdan kendini suçlu

bulmaktadır. Mary İskoçya’da babasının arkadaşının evine gider ve evin kızı ile sıkı dost olurlar. Bir gece evde davet verirler ve bu davete dönemin ünlü şairi Percy Shelley de katılır. Mary ve Percy ilk görüşte birbirlerine aşık olurlar. Davet gecesinin sabahında Londra’dan bir mektup gelir. Kardeşi Clara çok hasta olduğunu yazmıştır. Mary hemen Londra’ya döner bir de bakar ki kardeşinin hiçbir şeyi yoktur. Mary’i özleyen Clara böyle bir oyun oynamıştır. Günler sonra evlerine babasının bir öğrencisi olarak Percy gelmiştir. Aşk onları tekrar kavuşturmuştur.

Mary ve Percy birlikte vakit geçirmeye başlarlar. İkisi de hiçbir kural dinlememektedir. Kilisede içki içer, öpüşürler. Aradan biraz zaman geçince Mary Percy’nin evli olduğunu öğrenir fakat bunu problem etmez. Bir gece Mary, Clara ve Percy evden kaçarlar. Belli bir zaman sonra Mary hamile kalır. Şairlikten ve yazarlıktan başka bir mesleği olmayan Percy durumu kötüye gittikçe borçları yüzünden sürekli ev değiştirmek zorunda kalırlar. Yine evlerinden ayrıldıkları yağmurlu bir gecede kızları hastalanır ve hayatını kaybeder. Mary kızının ölümünden sonra farklı bir insana dönüşmektedir. Mary tek bir kişiyi sever ve sadece onunla olmak ister.

Tüm diğer farklı ilişkiler içerisinde olmak ona uygun gelmemektedir. Mary ve Clara dünyayı gezmek isteyen iki genç kadınken duygularına yenik düşmektedir. Clara davette tanıştığı Lord Byron’a aşık olur ve ondan hamile kalır. Byron durumları iyice kötüye giden Percy, Mary ve Clara’yı evine davet eder. Byron Percy’i dudağından öperek karşılar. Tüm bu çarpık ilişkiler ve acılar içinde kalan Mary romanını yazmayı başıyır fakat kendi adı ile bastıramaz. Yayınevleri genç bir kadının yazdığı romanı basmak istemez. Eser anonim olarak yayınlanır. Babası romanın Mary’e ait olduğunu anlar ve bir davette Mary’ över. Mary hiçbir şeyden pişman değildir. Mary ve Percy evlenir ve bir oğulları olur. Mary’nin yazdığı kitap yıllar sonra kendi adı ile basılmıştır. Percy öldükten sonra Mary hiç evlenmez. 53 yaşında hayata gözlerini yuman Mary Shelley ardında onu yıllarca hatırlatacak ünlü roman Frankenstein’ı bırakmıştır.

4.3.3.3. Mary Shelley Filmi’nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi

Arap asıllı kadın yönetmen Hayfa El-Mansur Batı’da yaşayan kadınların da problemlerini beyaz perdeye yansıtmaktadır. Mary Shelley Roman yazmak isteyen genç bir kadının hikayesini ve yaşadığı toplumda kadına dayatılan sorunları aktarmaktadır. Filmdeki ana karakter Mary ünlü feminist yazar Mary Wollstonecraft’ın kızının hikayesini anlatmaktadır.

Mary üvey annesi tarafından psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Kadının kadına olan düşmanlığı işlenmektedir.

Ev işlerini kadının görevi olarak kabul eden üvey anne Mary'nin roman yazmasını eleştirmekte ve onu ev işlerine yönlendirmektedir. Üvey anne aynı zamanda Mary'e annesi üzerinden de baskı yapmaktadır. Üvey anne feminist yazara ve feminizme karşı bir duruş sergilemektedir. Ev işlerinin kadına yüklenmesi erkek egemen zihniyetin genel geçer kabul ettiği bir olgudur. Mary bilimkurgu türünde bir roman yazmaya çalışmaktadır. Mary'nin babası ünlü bir yazardır. Mary'nin okuduğu kitaplara müdahale etmektedir. Mary romanı gizli saklı köşelerde yazabilmektedir. Üvey anne ve kızı arasındaki problemleri çözemeyen baba kızını evden bir arkadaşının yanına yollar. Londra'dan İskoçya'ya gelen Mary babasının arkadaşı ve kızı tarafından sevgiyle karşılanır. Mary'nin geldiği evde yazar ve şairler gecesı programı düzenlenir. Katılan yazarlar ve şairlerin tümü erkektir. Batı toplumlarının da incelendiği filmde sanat dünyasında sadece erkeklerin olması dikkat çekmektedir. Erkek egemen yapı sanat içerisinde de erkeği kadına göre daha üstün tutmaktadır.

Bu sanat gecesine katılan erkeklerden biride genç şair Percy'dir. Mary ve Percy birbirlerini görür görmez birbirlerine aşık olurlar. İskoçya'da dilediği gibi eğlenen ve vakit geçiren Mary gelen bir mektupla Londra'ya geri dönecektir. Mary'nin üvey kız kardeşı Clara hastalandığını ve acilen gelmesini yazmıştır. Mary Londra'ya döndüğünde kardeşinin hasta olmadığını görmüştür. Clara tek başına kaldığı ve sıkıldığını için ablasını çağırtmıştır. Aradan fazla bir zaman geçmeden Percy Mary'nin yanına gelmiştir. Mary'nin ailesinin ekonomik durumlarının sıkıntıda olduğunu bildiği için Percy Mary'nin babasından yazarlık dersleri almak istediğini belirtmiştir. Aile bu durumu kabul etmiştir. Kitapların olduğu odada birlikte vakit geçiren Mary ve Percy bir konu üzerinde konuşmaktadır. Konu Mary Wollstonecraft'ın evli bir erkek ve karısı ile birlikte üçlü bir ilişki yaşamak istemesidir. Percy Mary'e bu konuda ne düşündüğünü sormaktadır. Mary böyle bir ilişkinin onun için problem olmayacağını dile getirmektedir. Mary insanların istediği gibi sevip öyle yaşamaları gerektiğini düşünmektedir. Bu düşünceden yola çıkarak toplumda kabul gören normlar insanların cinsel tercihlerine ve hayatlarına müdahale etmektedir. Filmin ilerleyen sahnesinde kilisede içki içip öpüşen Mary ve Percy kutsal yerlerin gereksiz olduğunu düşünmektedir. Dinin toplumu şekillendirmek için alet edildiğini anlatmaktadır.

Mary bir gün Clara ile gezerken bir kadınla karşılaşır. Kadın ona Percy'nin karısı olduğunu ve yanındaki çocuğunda onun kızı olduğunu söyler. Mary, Percy'e evli olduğunu saklamasının gerekçesini sorduğunda Percy ona evliliklerinin çocuk için devam ettiğini karısı ile aralarında bir bağ kalmadığını söyler. Mary'nin babası kızının evli bir adamla olan aşk ilişkisini onaylamaz ve bir gece kaçmaya karar verirler, Clara'da onlarla birlikte kaçar. Mary'nin babasının onaylamadığı bu aşk ilişkisini Percy'nin babası da onaylamamaktadır. Percy'i maddi açıdan mahrum bırakmaktadır.

Percy farklı cinsel yönelimlere ve tercihlere açık olan bir erkektir. Percy'nin bu düşüncelerini Mary kendisi için kabul etmemektedir. Mary, Percy'nin arkadaşı Thomas'ın birliktelik teklifini reddetmektedir. Mary Percy'nin ona dayatmaya çalıştığı ilişkilerin tümüne karşı kararlı bir duruş sergilemektedir. Romanını yazmaktan geri durmamaktadır. Mary anne olmuştur, kızı Clara'yı kucağına almıştır. Anneliği çok sevmiştir fakat bu uzun sürmeyecektir. Bir gece Percy'nin alacaklılarından kaçarken kızı Clara yağmurda ıslandığı için üşütür ve hastalanır. Hastalığı atlatamayan bebek Clara hayatını kaybeder.

Mary derin bir yasa ve depresyona gömülür. Her gün kabuslar görmektedir. Mary zamanla kendini toparlar ve bir gece gösteriye katılırlar. Clara orada Lord Byron'a aşık olur ve onunla ilişkiler yaşamaya başlar.

Ekonomik durumlarının kötüye gittiği bir zaman diliminde Byron'ın yanına Cenevre'ye giderler. Lord Byron Percy'nin dudaklarından öperek onu selamlamaktadır. Byron'ın evinde uzun bir zaman geçirirler. Zamanla Byron Clara'ya kötü davranmaya başlar ve onu istemez. Onunla olan ilişkisinden doğacak olan çocuğun masraflarını karşılayacağını fakat onunla olmayacağını söyler. Clara kendini bir erkeğin hakimiyetine bıraktığı için tüm umutlarını ve mutluluğunu erkeğe bağladığı için pişman olmaktadır. Clara'nın evden kaçtığı bir gece Mary onu takip eder ve ona sarılır, yanında olur. Kimseye ihtiyacı olmadığını söyler ve erkeklerin birer canavar olduklarını düşünmektedir. Mary, Byron'ın evinden ayrılırken veda etmek ister. Byron Mary'e, bir kadının dediklerini anlayabilecek kadar zeki ama kendi fikirlerini ve düşüncelerini oluşturamayacak kadar ahmak olması gerektiğini düşünürdüm der. Kadına verilen değer ve kadının toplumdaki yeri aşağı konumdadır. Percy'nin karısı intihar etmiştir. Percy kendini toparlayamaz. Mary romanını tamamlamıştır. Mary romanı bitirdiğinde Percy roman hakkında yorumlar yapmaktadır. Romanın sonunun umut dolu bitmesini ve erkeğin canavar olarak değil bir melek olarak anlatılması gerektiğini söyler. Mary 18 yaşındadır. Yayınevleri kitabı basmak

istememektedir. Bir yayınevinde Mary çocuk doğurabilecek kadar büyüksem bir şeyler yazacak kadar da büyüğüm demektir. Genç bir kadının bu tür bir roman konusu seçmesi kitapçılar tarafından sorgulanmaktadır. Yazdığı romanın Percy'nin kaleminden çıktığını düşünenlerde olur. Hiçbir yayınevi kadın olan bir yazarın kitabını basmak istemez. Lord Byron'ın evinde tanıştıkları erkek doktorunda yazdığı roman Lord Byron adında basılır. Mary'nin babası Mary'nin anonim basılan kitabını okur ve bu kitap için bir gece düzenler. Mary'i de davet eder. Davete katılan tüm yazarlar erkektir. Romanın gerçek sahibinin Mary olduğunu öğrenen tüm yazarlar şaşırır. Mary filmin son sahnesinde beni ben yapan seçimlerim ve ben hiçbir şeyden pişman değilim der.

Mary ve Percy evlenirler, bir erkek çocukları dünyaya gelir. Mary'nin kitabının ikinci baskısı kendi adına babasının yayınevinde basılır. Percy 29 yaşında hayatını kaybeder. Byron çocuğu 10 yaşında ölene dek masraflarını karşılar. Doktor John'un Vampir adlı kitabı 1891 yılında yayınlanır fakat Lord Byron isminde olduğu için kitabı kendisinin yazdığını ispatlayamayan Doktor 25 yaşında intihar eder. Mary 53 yaşında ölür.

Toplumsal hayatın belirlemiş olduğu cinsiyetçi rol kalıpları kadınların ezilmesine yol açmaktadır. Filmde erkeklerin dünyaları içerisinde kadınların varlığı görmezden gelinmektedir. Kadınlar toplum kurallarını reddettiklerinde cezalandırılmaktadır. Kadının erkek gibi özgürce yaşayabilmesi toplum tarafından kabul edilmemektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini savunan feminist film kuramı pratiğine göre Mary eşitsizliklere maruz kalmaktadır. Bir kadın olarak bilimkurgu türünde bir roman yazmak istemesi sorgulanmaktadır. Filmde kadınların zeka olarak aşağılandığı işlenmektedir. 19. Yüzyılda kadının toplumdaki yeri alt seviyelerde görülmektedir. Kadının zekası sorgulanmakta ve bir erkek kadar yaratıcı olamayacağına inanılmaktadır.

Filmde, kadınların toplumsal olarak kabul edilen cinsiyetçi rol kalıplarının etkisi altında baskılandığı işlenmektedir. Toplumun kadına dayatmış olduğu geleneksel kalıba göre hareket etmesi uygun karşılanmamaktadır. Bu kalıplar haricinde davranan kadın cezalandırılmaktadır. Arap asıllı yönetmenin batılı bir kadının sorunlarını aktarması yönetmenin idealist bir kadın imge oluşturma çizgisini devam ettirdiğini göstermektedir.

4.3.4. Nappily Ever After

Filmin Adı: Nappily Ever After

Filmin türü: Romantik\Romantik Komedi

Filmin yapım yılı: 2018

Filmin Yönetmeni: Hayfa El- Mansur

Filmin Yapımcıları: MarcPlatt, Vince Cirrincione, Tracey Bing, Jared LeBoff

Filmin Oyuncuları: Sanaa Lathan, Ricky Whittle, Ernie Hudson, Lynn Whitfield

Şekil 4.12. Nappily Ever After Film Afışı

Kaynak: (<https://www.imdb.com/title/tt0365545/>)

4.3.4.1. Filmin Konusu

Film Afroamerikalı etnik kökenden gelen ebeveyninin kontrolünde hapsedilen 11 yaşında bir kız çocuğu olan Voilet'in hayat mücadelesi içerisinde bir kadın olarak yaşamının zorluklarını konu edinmektedir

4.3.4.2. Filmin Öyküsü

Filmin ilk açılış sahnesinde ebeveyninin kontrolünde hapsedilen Voilet'in çocukluğunu görmekteyiz. Yaşlıları istedikleri gibi eğlenirken Voilet annesinin belirlediği kurallar içerisinde yetiştirilmektedir. Voilet Afroamerikalı bir etnik kökenden geldiği için genetik olarak saçları kıvrıkcık ve kabarıktır. Annesi Voilet'in saçlarının dümdüz olması için sıcak tarakla her gün uğraşmaktadır. 11 yaşlarında iken Voilet katıldıkları bir partide havuza girmek ister fakat annesi saçlarının bozulacağından dolayı buna izin vermemektedir. Havuzda yüzen bir erkek çocuk Voilet' a su altında nefes tutma yarışı yapmak için meydan

okumaktadır. Voilet çocuğa gününü göstermek için havuza atlar ve çocuktan daha fazla su altında kalır. Havuzdan çıktığında saçlarının bozulması ve kabarıklaması ile etrafındaki tüm çocuklar ona güler ve dalga geçerler.

Şekil 4.13. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altiyazili-fhd-film-izle>, 2024) (09' 00")

Voilet, erkek arkadaşı ile aynı evde yaşayan genç bir kadındır. Erkek arkadaşı bir doktordur. Her sabah sevdiği adama güzel görünmek için erkenden uyanıp saçını ve makyajını yapmakta, uyandığında sevgilisine güzel gözükmeğe. Kadının erkek için süslenmesi erkeğin mutluluğunun önemsendiğini göstermektedir.

Sevgilisinin ceketinin cebinde hediye kutusu olduğunu gören Voilet sevgilisinin ona evlenme teklifi edeceğini ve yüzük aldığını düşünmektedir. Voilet'in annesi yüzük haberini alır almaz hemen eve gelir ve Voilet'a saçını düzleştirirken yardım eder. Bir gün prensini bulacağını söylemişim der. Kadınlar küçük yaşlarından itibaren sürekli evlilik düşüncesi ve ideal eş adayı kriterleri ile büyütülmektedir.

Voilet sevgilisinin uyanacağı vakitlerde makyajlı ve saçları düz bir şekilde yanına yatar ve yeni uyanmış gibi davranmaktadır. Kadın, erkeğe güzel görünmek için saatler öncesinden uyanıp hayatından ödün vermektedir. Voilet erkek arkadaşı Clint ile cinsel ilişki yaşarken bile saçına önem vermekte ve partnerinin ellerini saçlarından uzaklaştırmaktadır. Kadın erkeğin mutluluğu ve hazzı için güzelliğini kaybetme korkusu ile sürekli temkinli olmak durumunda kalmaktadır.

Voilet, reklam şirketinde çalışmaktadır. İşe gidip gelirken herkesin gözleri Voilet'in üzerindedir. Voilet, toplumun kadına biçtiği görünüşe, toplumca ideal kadın imgesine göre bir vücuda sahiptir. Mükemmel ve kusursuz görünmektedir. Voilet sürekli hava durumunu

takip etmektedir. Saçlarının yağmurda bozulmasından korkmaktadır. Sokakta oynayan çocukları gören Voilet ne kadar da tatlılar der. Voilet'in tek hayali evlenip çocuk sahibi olmaktır. Çocuklar ellerindeki su hortumu ile şakalaşırken Voilet'ı da ıslatırlar. Voilet'in korktuğu başına gelmiştir. Saçları bozulmuştur ve akşama evlenme teklifi alacağını düşündüğü için ne yapacağını bilmemektedir. Voilet, arkadaşının bulduğu bir kuaföre gider. Kuaförde bir kadın yapılan saçtan memnun kalmadığını dile getirmektedir. Kuaförde çalışan adam ise kadına ne kadar da güzel göründüğünü söylemektedir. Kadın ise kuaföre erkelerin uzun saçları daha çok sevdiğini söylemektedir. Saçlarının düzelmesi için çok fazla para harcayan Voilet kuaförde çalışan adamın kızı zoi tarafından eleştirilmektedir. Saçlarına işlem yaptıran Voilet'in saçları yanmıştır. Zoi Voilet'a kızdığı için saçlarına farklı bir ürün vermiştir. Voilet'a kasten zarar vermiştir.

Şekil 4.14. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altiyazili-fhd-film-izle>, 2024) (19' 38")

Voilet doğum gününde arkadaşları, ailesi ve erkek arkadaşının arkadaşları ve ailesi ile birliktedir. Yemekte annesinin bir arkadaşı Voilet'a çok şanslısın annen gibi afro saçlarla ortalıkta gezmiyorsun der. Voilet'in annesi bunu söyleyen arkadaşına şimdi bana doktor kayıncıvalidesi diyecekler der. Kadın erkeğin statüsü ve varlığı ile kendini yüceltmektedir.

Voilet'in babası işini bırakıp, bir iç giyim markasının modelliğini yapmaya başlamıştır. Eşi ise bu durumdan memnun olmadığını dile getirmekte ve eşinden utandığını söylemektedir. Voilet'in topuklu ayakkabısı bileğini acıtmaktadır ama güzel görünmek ve mükemmel olmak için bu acıya katlanmaktadır. Evlenme teklifi alacağını düşünen Voilet'in hevesi kursağında kalmıştır. Clint ona bir kutu içerisinde yavru bir köpek hediye etmiştir. Ceketinin cebinden çıkardığı küçük kutudan ise köpeğin isimliği çıkmıştır. Voilet hayal kırıklığına uğramıştır. Doğum günü partisinden eve döndüklerinde Clint Voilet'a köpek

için mutlu olup olmadığını sormaktadır. Voilet Clint'a ben senin evlenme teklifi edeceğini bekliyordum der. Voilet eş adayı ve çocuk istediğini dile getirir. Clint ise ona fazla mükemmeliyetçi olduğunu ve kontrollü davranmasının doğru olmadığını söyler. Voilet Clint'ın onunla evlenmek istemediğini düşünür ve Clint'a evden gitmesini söyler.

Voilet, sevgilisinden ayrıldığı gecenin sabahı kıyafetleri dağınık bir şekilde işe gelir ve kafası karışık olduğu için kendini işe veremez birkaç gün izne çıkartılır. Voilet kafasını dağıtmak için alışverişe çıkar. Gittiği avm de alışveriş yaparken bir mağazada hırsızlık yapan Zoi'yi görür. Zoi kuaförde onun saçlarının yanmasına sebep olan kız çocuğudur. VoiletZoi'ye çaldığı kıyafeti bırakmasını söyler ve Zoi'nin babasına da haber verir.

Şekil 4.15. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altiyazili-fhd-film-izle>, 2024) (28' 42")

Voilet saçlarını kestirip sarıya boyatmıştır. Voilet arkadaşlarına saçlarının nasıl görüldüğünü sormaktadır. Mükemmel ve kusursuz görünmek için sürekli çabaladığını kalçalarına güzel olması için iki sene harcadığını söyler. Arkadaşları ile eğlenmek için gece kulübüne giden Voilet giydiği topuklu ayakkabılar yüzünden girişte yere düşer ve çok utanır. Kulübü terk edeceği sırada bir adam onu kaldırır ve ona gitmemesini söyler. Voilet yeni tanıştığı adamla gece kulübünde saatlerce eğlenir, dans eder ve içki içerler. Gecenin sonunda adamın evine giderler. Voilet çok sarhoştur ve kendini dağıtır. Adamla sevişmeye başladıklarında Voilet hazza dair hiçbir şey bilmeyip her zaman kontrollü seviştiği için ne yapacağını bilemez uygulamaya çalıştığı fantezilerle adamın kafasını kanatmıştır. Fantezi olsun diye adamın göğsüne bal döken Voilet'in ellerine de bal bulaşmıştır. Elini saçına götüren Voilet hemen evi terk eder. Saçları dağınık üstü başı perişan ve sarhoş bir halde Clint'ın çalıştığı hastaneye onu görmeye gider. Onu bir kadınla görür. Clint'ın evdeki tüm eşyalarını bir kutuya koyar yine çok sarhoş bir haldedir. Saçları kabaran ve şekil almayan

Voilet saçlarını erkek arkadaşının traş makinesi ile kökünden keser. Voilet saçlarından kurtulduğunda daha mutlu olmuştur. Tüm sorun ortadan kalkmıştır sanki yeniden dünyaya gelmiştir.

Şekil 4.16. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altiyazili-fhd-film-izle>, 2024) (46' 05")

Saçlarını kazıdığı sabah kendisini aynada gören Voilet çığlık atar. Onu öyle gören annesi ise bayılıp yere düşer. Babasını yardıma çağıran Voilet'a babası güzel yünün ortaya çıktığını söyler. Voilet annesinin istediği gibi biri olmanın onu çok yordüğünü dile getirmektedir. Voilet bakımsız ve saçları olmadan dışarıda görmezden gelilmektedir. Erkekler onun omzuna çarparak yanından geçmekte onu fark etmemektedir.

Şirketin tuvaletinde ağlarken hemcinsi olan bir kadında ağlamaktadır. Kadın Voilet'a kadınların oluşturduğu bir gruptan söz eder ve Voilet kadının dediği yere gider. Kadınların oluşturduğu grupta kanser hastası olan kadınların dayanışmasını ve birbirlerine olan desteklerini dinleyen Voilet kendine sorun ettiği şeyden dolayı utanmaktadır. Gruptaki kadınlardan biri onun başındaki eşarbi çıkartıp kel hali ile dolaşmasını ve kendine güvenmesini söyler. Voilet'a güven gelmiştir. Kel hali ile çok daha mutlu hissetmektedir. Voilet reklam şirketinde kozmetik reklamları departmanında çalışmaktadır. Kozmetik ürünler haricinde bira reklamlarını da almayı teklif eder. Voilet ve kadın arkadaşları barda bira içerken arkadaşları saçına dokunup çok güzel olduğunu söyler. Voilet'ın kadın arkadaşları her zaman yanında olmaktadır. Filmde kadın dostluğunu görmekteyiz. ZoiVoilet'i doğum günü için evlerine davet eder.

Voilet Zoi'ye mağazada çalmaya kalkıştığı elbiseyi hediye olarak almıştır. Zoi saçlarının ve vücudunun güzel olmadığını düşünmektedir. Voilet ona her konuda yardımcı olmaktadır. Zoi'nin babası Voilet'a akşam yemeğine kalmasını söyler. Birlikte çok güzel

vakit geçirirler. Zoi'nin babası kendi yetiştirdiği çiçeklerden doğal saç şampuanları üretmektedir. Zoi'nin babası sadece düz ve uzun saçlı olmanın kadını güzel olarak nitelendirdiğinin yanlış olduğunu söyler ve kadını sadece uzun ve düz saçlarla güzel gösteren bu tarz reklamlara da karşı olduğunu söylemektedir. Voilet toplumun görüşlerinin reklamlarda yansıtıldığını söyler.

Şarkı söylemesi için Voilet'a Zoi ve babası ısrar ederler. Birlikte güzel bir akşam geçirmişlerdir. Zoi'nin babası Voilet'ı baş başa yemeğe davet eder. Zoi'nin babası Will ve Voilet buluştuklarında Voilet daha doğal olabilmek için mağazadan günlük sıradan kıyafetler alır. Voilet Will'in sipariş ettiği hamburger, tatlı ve patatesten almak istediğini söyler, salatadan vazgeçmiştir. Voilet ilk defa bu kadar özgür hissetmektedir. Will ile sevişirler. Voilet ilk defa bu kadar haz alır ve kendini ilk defa bu kadar mutlu hisseder.

Şekil 4.17. Nappily Ever After Filminden Bir Sahne

Kaynak: (<https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altiyazili-fhd-film-izle>, 2024) (01' 05' 29")

Will'i annesi ile tanıştırmak isteyen Voilet geleneksel kalıplar içerisinde hareket etmektedir. Annesi Will' i beğenmez. Voilet'ı avukat olan bir adamla tanıştırmak ister. Voilet'in annesi arabası olmayan adam mı bu diyerek Will'in yüzüne baka bak onu küçük görür. Will bu durumdan Voilet'ı suçlar ve kendine çeki düzen vermesini söyler. Voilet başarılı bir bira reklamı projesi sunmuştur ama kadın olduğu için fikri kabul edilmez. Reklam departmanındaki erkek çalışanın cinsiyetçi bira reklamı projesi kabul edilir.

Bira reklamlarında kadınların olmasının doğru olmadığını düşünürler. Voilet bu durumdan sonra işinden istifa eder. İşten ayrılan Voilet evde son ses müzik açar ve deliler gibi dans eder. Eşyalarını almak için eve gelen Clint onu ilk defa dans ederken görmüştür. Onu izler ve bu onun çok hoşuna gider. Tişörtü kirlenen Clint duşa gireceğini söyler. Voilet Clint'in yanına gider ve ilk defa duşta sevişirler. Clint Voilet'a yetemeyeceğini düşündüğü için bir

şeyler söylediğini ve bundan pişman olduğunu söyler. Voilet seviştikleri gecenin sabahı süslenmez ve hayatına kaldığı yerden devam eder. Clint'in mutluluğunu düşünmez.

ClintVoilt'a dinlenmesini söyler ve kahvaltıyı kendi hazırlar. Voilet süslenmediği için kendine daha çok vakit ayırdığını söyler. Clint'i ağlarken görürüz. Voilet'ı kaybetmek istemez. Bir soğan halkası ile Voilet'a evlenme teklifi eder. Voilet teklifi kabul eder. Clint'in ailesi ile tanışma yemeğine gidecek Voilet'a saçlarını düzleştirip düzleştirmeyeceğini soran Clint her şeyin mükemmel olmasını istediğini de söyler. Voilet'in annesi Voilet'in saçlarını düzleştirir. Voilet evlenmek konusunda kararsız kalmıştır. Voilet'ın ayakları topuklu ayakkabılar yüzünden çok acımaktadır. Herkesten uzaklaşan Voilet'ın yanına anne babası ve sevgilisi gelir.

Voilet küçükken annesinin onu havuza girdiğinde saçları bozulduğu için eve götürdüğünü söyler. Ona böyle bir durumda da güzel olduğunu söylemediği için ağlar. Voilet 35 yaşındadır. Yıllardır o anı unutmamıştır. Annesi ben seni böyle yetiştirmeseydim Clint ile evleniyor olmazdın der. Voilet sitem dolu gözlerle annesine bakarak bir adam nasıl bir kadın ister onu öğrettin bana ama beni önemsemedin der. Yüzmek istediğini söyler ve havuza atlar. Onu gören herkes annesi de dahil havuza atlar ve çok eğlenirler. Annesi ve babası barışırlar. Annesinin suya düşen peruğuna gülerler. Voilet çok mutludur. Suyu kendini bırakır ve sırt üstü özgürce yüzer.

Voilet yeni bir şirkette Will'in ürettiği ürünlerin tanıtımını yapmaktadır. Kadınların saçlarının doğal hallerinin de güzel olduğunu dile getirmektedir. Siyahi kadınlarında saçları için ürünler ürettiklerinin ve bunların saça hiçbir zararının olmadığını söyler. Voilet kişisel hayatı ile iş hayatını birbirine karıştırmaz. Voilet öz güvenli duruşu ile hayatında hiçbir erkek olmadan da yine kendi ayakları üzerinde durmakta ve dikkatleri üzerine çekmektedir.

4.3.4.3. Nappily Ever After Filmi'nin Feminist Yaklaşımla Çözümlemesi

Filmde, Afrika kökenli Amerikalı bir kadının çocukluğunda ve yetişkinliğinde yaşadığı sorunlar aktarılmaktadır. Voilet annesi tarafından küçük yaşlarından itibaren kurallar içerisinde büyütülmüştür. Mekan ve zaman fark etmeksizin sürekli mükemmel olması gerektiğini düşünmektedir. Mükemmel bir kadın olduğunda kendisi gibi mükemmel bir adamla evlenecektir. Toplumun güzellik algılarından dolayı saçlarını sürekli düzleştirmektedir. Erkeklerin düz ve uzun saçlı kadınları daha çekici bulduğunu söyler. Ataerkil düzende kadın erkek için süslenmekte algısı hakimdir. Filmin ilk sahnelerinde ve

ilerleyen sahnelerde kadın erkeğin hayatında bir yer edinmek için çabalamaktadır. Erkek egemen yapının hakim olduğu toplumlarda kadının hayattaki en büyük hedefi iyi bir statüye sahip erkek ile evlenmek ve çocuk sahibi olmaktır.

Film etnik ve kültürel kimlikleri farklı olan kadınların sorunlarını beyaz perdeye taşımaktadır. Dünyanın büyük çoğunluğu tarafından kabul edilen güzellik algıları sebebi ile siyahi kadınların hayatlarının çileye dönüşünü görmekteyiz. Siyah tene ve farklı bir saç şekline sahip kadınlar moda dünyası tarafından görmezden gelinmektedir.

Yönetmen temsil edilmeyen, görmezden gelinen, kendine ait bir yer imkanı sunulmayan Afrika kökenli Amerikalı kadınların sorunlarını dile getirmektedir. Ten rengi, saç ve diğer bütün fiziksel özelliklerin sadece bir moda ve güzellik algısından ibaret olduğunu gözler önüne sermektedir. Bir kadının, bir erkek tarafından kabul edilip, onaylanmasına ihtiyacı yoktur. Moda dünyasının ırksal ayrımcılığına da filmde vurgu yapılmaktadır. Toplumun güzellik algısı siyahi kadınların kozmetik harcamalarına önem vermelerini beraberinde getirmektedir. Kozmetik firmaları reklamlarla beyaz ten ve düz saçları topluma empoze etmektedir. Siyahi kadınlar kozmetik firmaları için büyük bir pazar oluşturmaktadır. Filmin sonunda güzellik algılarının, altın oranların terk edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Her kadının kendi doğallığı ile güzel olduğu yansıtılmaktadır. Kadının toplumda yerinin olması için güzellik ve moda algılarına boyun eğmesine gerek yoktur. Voilet kendi ayakları üzerinde idealist bir duruş sergilemektedir. Hiçbir erkeğe bağımlı kalmamıştır. Sonuç olarak bir kadının etnik kökeni, ırkı, dili, ten rengi, saç şekli her ne olursa olsun kadın daima özeldir ve doğal olması, olduğu gibi olması yeterlidir. Kadın doğal haliyle tek başına kimseye bağlı kalmadan var olabilmektedir.

Arap asıllı Hayfa El-Mansur'un sinemasının ve araştırma filmlerinin incelendiği üçüncü bölümde, Hayfa El-Mansur'un filmleri, feminist film pratiğine uygun olarak değerlendirilmektedir. İncelenen filmlere kadın filmleri içerisinde yer verilebilmektedir. Yönetmen ataerkil yapının erkek egemen bakışını kırmakta ve filmlerinde idealist bir kadın özne inşa etmektedir.

SONUÇ

Bu tez çalışmasında Arap sinemasındaki kadın temsilleri Hayfa El-Mansur'un filmleri üzerinden feminist yaklaşımla incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde feminizm kuramı ve kuramın gelişmesi ile etkilemiş olduğu alanlar açıklanmış, feminizm sinemaya yansımaları ile birlikte kadının beyaz perde de yansıtılışını olumlu şekilde değiştirmiştir. İkinci bölümde Arabistan ve Arap toplumu incelenmiş olup, Arap toplumundaki kadının konumu, kadına verilen değer, kadının siyasal ve sosyal hakları açıklanmıştır. Üçüncü bölümde ise yönetmen Hayfa El-Mansur'un hayatı ve sinema anlayışı incelenmiş olup tez çalışmasına kaynaklık eden filmler feminist yaklaşımla çözümlenerek aktarılmıştır.

Arap sinemasındaki kadın temsillerinin, Arap asıllı kadın yönetmen Hayfa El-Mansur'un filmleri üzerinden feminist çözümleme yapılarak incelendiği bu çalışmada, kadın erkek arasındaki eşitsizliğe karşı geliştirilen feminizm kuramı ışığında, yönetmenin filmleri feminist film pratiğine uygun olarak değerlendirilmektedir. Feminist film kuramının temel problemi sinemadaki kadın erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliğidir. Feminist film pratiği kadın olarak kadının sinemada var olması gerektiğini savunmaktadır. İncelenen filmlerdeki kadın temsilleri toplumun ataerkil kodlarının kalıp yargılarına karşı bir dik duruşla var olmaktadır. Kadınlar hiçbir şekilde bir erkek desteği almadan kendileri olarak ayakları üzerinde durabilmektedir. Filmlerde başrollerde kadınlar vardır. Kadınların yaşam şartları maruz kaldıkları baskılar ve sorunlarla mücadeleleri konuları işlenmektedir.

Filmlerdeki kadın öznenin varlığı ve hakimiyeti, filmlerin kadın filmleri olarak değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Yönetmen incelenen filmlerinde idealist bir kadın imgesi oluşturmayı başarmıştır. İncelenen filmlerdeki kadın temsillerine bakıldığında tüm zorluklara ve baskılara rağmen kadınlar hayallerini gerçekleştirmekte ve kendi özgürlükleri ışığında yaşamlarını sürdürmeye devam etmektedir.

Arap sinemasındaki kadın temsillerinin incelendiği filmlerde Arap toplumu içerisinde yaşayan kadınların cinsiyetçi cehaletin baskıları ile ve toplumdaki ataerkil yapının egemenliğinde ötekileştirildiği ve toplumdan izole edildiği görülmektedir. Arap toplumunda yaşayan kadın sadece cinsiyetinin kadın olmasından dolayı erkeğin gölgesinde kalarak toplumdan soyutlanmakta ve sadece soyun devamlılığını sağlayan bir araç ve yaşam şartları içerisinde ihtiyaç duyulan bir nesne olarak nitelendirilmektedir.

Kadınların Arap toplumunda maruz kaldıkları baskılar ve yaşadıkları sorunlar dikkate alındığında diğer toplumlarda yaşayan kadınlardan daha fazla mücadele göstermek zorundadır. Arap toplumunda yaşayan kadın yanında bir erkek olmadan toplumda kabul edilmemekte ve sosyal, siyasal haklarından men edilmektedir. Sokağa tek başına çıkamamaktadır. Yönetmen filmlerinde idealist bir kadın özne yaratırken aynı zamanda da kadın dayanışmasını pekiştirmektedir. Çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı ve kadın çalışmalarına kaynaklık edeceğini belirtmek gerekmektedir.

Bu katkının varlığından yola çıkarak filmleri izleyen, izlediği filmlerdeki kadın sorunlarını ve mücadelelerini gören kadınlar kendilerine bir yol çizebilecektir. Erkek egemenliğinde kalmadan mücadelesini nasıl sürdüreceğinin ve neler yapabileceğini gözlemlemiş olacaktır. Feminizm kuramının geliştirilmesi, kadın ve erkek arasındaki cinsiyet eşitsizliği ile mücadeleyi başlatmıştır. Mücadelenin etkisi ve katkıları ile kadınlar haklarını geri kazanmışlardır. Kadınların birlik olmaları ve mücadelede dayanışmaları çok önemli olmaktadır. Hayfa El-Mansur'un filmlerinde erkekten bağımsız, kendi ayakları üzerinde duran idealist kadın temsilleri yer almaktadır. Araştırma kapsamında incelenen filmlerde yaşadığımız dünyanın erkek egemen ideolojinin fikirleri doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Toplum içerisinde var olan her şeyin erkeklere göre tasarlandığı ve eril zihniyetin kadına hükmetmeye çalıştığı gözlenmektedir. Erkek egemen toplum içerisinde kadının kendine ait bir alanı yoktur. Yönetmenin filmlerindeki kadın temsilleri geleneksel kadın temsillerinin ve kadın stereotiplerinin ötesindedir. İncelenen dört filmde de erkek egemen ideolojinin belirlemiş olduğu toplumsal cinsiyet rol kalıp yargılarına göre kadın baskılanmaya ve izole edilmeye çalışılmaktadır. Mansur'un sinemasında erkek egemenliğinin gölgesinde yaşamayan kadın temsilleri vardır.

Tez çalışmasında incelenen filmlerdeki kadın temsilleri tüm dünyadaki kadınlar için bir idealist kadın özne niteliği taşımaktadır. Bir erkeğin varlığı olmadan da kadının tek başına var olabileceğinin farkına varmasını sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

- Abisel, N. (1994). *Türk Sineması Üzerine Yazılar*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Ağırtmış, F. K. ve Küçüköz Aydemir, D. (2022). Sinemada Kadın Temsili Ve Feminist Söylem: Eşitlik Savaşçısı Filmi. (s. 292-308). ICOMS 2022- Uluslararası İletişim Bilimleri Sempozyumu Bildiri Tam Metin Kitabı.
- Aksoy, R. (2021). İslamiyet Öncesi Toplumlarda ve İslam'da Kadının Statüsü. *Uluslararası Sosyal Ve Eğitim Bilimleri Dergisi* (15), 20-39.
- Arslantepe, M. (2010, Nisan 28-30). Sinemada Feminist Teori. Konya: 3.Uluslararası Bir Bilim Kategorisi Olarak Kadın: Eddebiyat, Dil, Kültür ve Sanat Çalışmalarında Kadın Sempozyumu.
- Aslan, M. (2019). Sinemada Kadın: Başka Dilde Aşk Filmi Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk İletişim Dergisi*, 12 (1), 199-215.
- Aşılıoğlu, E. ve Işık, M. (2020). Nadine Labaki Sinemasında Kadın Temsili. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7 (2), 917-938.
- Ataman, M. ve Kuşçu, Y. (2012). Suudi Arabistan'daki Siyasal ve Toplumsal Hareketlerin Gelişimini Etkileyen Faktörler. *Alternatif Politika Dergisi*, 4 (1), 1-26.
- Bakır, B. ve Onat, E. S. (2015). Hollywood Sinemasında Baştan\Yoldan Çıkarıcı Kadın Figürünün Dönüşümü. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 89-102.
- Beauvoir, S. D. (2023). *İkinci Cinsiyet Olgular ve Efsaneler 1* (Cilt 1). (G. A. Savran, Çev.) İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Berktaş, F. (2000). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Biryıldız, E. (1994). Feminist Film Eleştirileri. *Marmara İletişim Dergisi* (8).
- Çilingir, A. E. (2006). İran ve Suudi Arabistan'da Kadın. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması.
- Domazeti, R. (2021). *Dünya Kriz Bölgeleri 17 Suudi Arabistan*. Pelikan Basım.
- Donovan, J. (1997). *Feminist Teori*. İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2009). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Çalışmalar*. Remzi Kitabevi.
- El Saadavi, D. (1991). *Havvanın Örtülü Yüzü*. (S. Özbudun, Çev.) İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Erol, E. (2022). Bireysel Bir İsyanın Trajedisi: "Three Billboards Outside Ebbing, Missouri" Filminde Kadının Temsili. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi* , 52-68.

- Gökdemir, A. (2021). Orta Doğu'da Kadının Yeri ve Sinemada Temsili: Sorayayı Taşlamak Film Analizi. *Journal Of Communication Science Researches-IBAD* , 81-96.
- Göker, N. ve Göker, G. (2014). Sinemada Alternatif Kadın Temsilleri: Stepford Kadınları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24 (2), 221-237.
- Gültekin, G. (2020). Olmak ya da Olmamak: Kathryn Bigelow Sinemasında Kadın(sız)lık. G. Gültekin, ve G. Sarı içinde, *Sinemada Kadın Bakışı Dünya Sinemasından Kadın Yönetmenler*. Konya: Palet Yayınları.
- Gündoğdu, Y. B. (2013). Suudi Arabistan Eğitim Süreci. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (35), 135-158.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniveristesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27 (2), 245-256.
- Halimi, G. (1990). *Hapsedilmiş Kadın*. Broy Yayınları.
- Hooks, B. (1987). *Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika*. bgst Yayınları.
- İnceoğlu, İ. (2015). Beyaz Perdede Kadın Anlatısı: Mavi Dalga Filminin Feminist İncelemesi. *Ankara Üniversitesi KASASUM Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 7 (2), 86-94.
- İpek, D. (2017). Peter Wollen'in Karşı Sinema Kavramı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 4 (2).
- Kabadayı, L. (2013). *Film Eleştirisi Kuramsal Çerçeve ve Sinemamızdan Örnekler*. Ayrıntı Yayıncılık.
- Karadaş, N. ve Uluyağcı, C. (2016). Türk Sinemasında İktidarın Öznesi Kadın OLur Mu? S. S. Serter içinde, *Yeni Kadrajlar Türkiye'de Sinema* (s. 257-271). De Ki Yayınları.
- Khan, M. (2018). Suudi Arabistan'daki Kaya Resimleri. *Siyer Araştırmaları Dergisi* (3), 81-106.
- Kızıl, A. (2021). *Dördüncü Dalga Feminist Yankı Alanları: Dijital Araç Ve Uygulamalar*. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Liisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi .
- Korkut, C. ve Yurdigül, A. (2015). Kadına Yönelik Şiddetin Sinematografik Anlatıya Yansıması(O Çocukları Filmindeki Kadın Temsillerinin Feminist Sinema Kuramı Bağlamında İncelenmesi). *Atatürk İletişim Dergisi* (9), 125-142.
- Lacan, J. (1994). *Fallus'un Anlamı*. İstanbul: Afa Yayınları .
- Lewis, B. (2019). *Tarihte Araplar* . Pegasus Yayınları.
- Michel, A. (1993). *Feminizm*. (Ş. Tekeli, Çev.) İletişim Yayınları.
- Mies, M. (2022). *Dünya Ölçeğinde Ataerki Ve Birikim Uluslararası İşbölümünde Kadınlar*. (Y. Temurtürkan, Çev.) Dipnot Yayınları.

- Mulvey, L. (1993). Görsel Haz ve Anlatı Sineması. 25. *Kare* , 18-24.
- Nelmes, J. (2006). Sinemada Cinsiyet ve Cinselliğin Sunumu. (E. Yılmaz, Çev.) Kaos GL Dergisi.
- Önkal, A., Apak, A. ve Erul, B. (2020). *Hız Peygamberin İzinde*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları .
- Özdemir, B. G. (2018). Şimdiki Zaman: Kadın Karakterlerin Film Mekanlarındaki Temsilinin Feminist Film Eleştirisi Çerçevesinde İncelenmesi. *Sinecine Dergisi*, 9 (2), 131-164.
- Özden, Z. (2020). *Film Eleştirisi Film Eleştirisinde Temel Yaklaşımlar ve Tür Filmi Eleştirisi*. İmge Kitabevi.
- Öztürk, S. R. (2000). *Sinemada Kadın Olmak*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Özüdoğru, B. (2018). Beyaz Feminizm ve Öteki Kadınlar. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (12), 304-319.
- Savcı, S. B. (2019). *Feminizm Işığında Arendt'e Arendt Işığında Feminizm' e Bakmak*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Sevim, A. (2005). *Feminizm*. İnsan Yayınları.
- Smelik, A. (2008). *Feminist Sinema ve Film Teorisi ve Ayna Çatladı*. Agora Kitaplığı.
- Smith, S. (1993). Kadının Sinemadaki İmajı. 25. *Kare Sinema Dergisi* (6), 19-24.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri Ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler The Academic Elegance* , 163-175.
- Wiesner-Hanks, M. E. (2022). *Tarihte Toplumsal Cinsiyet*. (M. Ç. Şenerdi, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Wollstonecraft, M. (2007). *Kadın Haklarının Gerekçelenilmesi*. (D. Hakyemez, Çev.) Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları .
- Yanat Bağcı, Y. (2021). Netfilx Filmlerinde Kadın Anlatısı: Marriage Story Filminin Feminist Kuram Bağlamında İncelenmesi. *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi*, 4 (1), 52-68.
- Ocak 1, 2024 tarihinde <https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html>: <https://www.filmizlesene.pro/film/mukemmel-aday.html> adresinden alındı.
- (2024, Şubat 5). Şubat 5, 2024 tarihinde <https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altyazili-fhd-film-izle>: <https://www.filmmodu.tv/nappily-ever-after-altyazili-fhd-film-izle> adresinden alındı.
- (2024, 3 11). 3 11, 2024 tarihinde <https://ortakoltuk.com/film-elestirileri/mukemmel-aday-the-perfect-candidate>: <https://ortakoltuk.com/film-elestirileri/mukemmel-aday-the-perfect-candidate> adresinden alındı.

(2024, 3 11). 3 11, 2024 tarihinde <https://www.beyazperde.com/filmler/film-256474/>:
<https://www.beyazperde.com/filmler/film-256474/> adresinden alındı.

<https://bianet.org/yazi/feminizm-tarihine-kisa-bir-bakis-120487>. (tarih yok). *Feminizm Tarihine Kısa Bir Bakış*. 3 11, 2024 tarihinde <https://bianet.org/yazi/feminizm-tarihine-kisa-bir-bakis-120487>:
<https://bianet.org/yazi/feminizm-tarihine-kisa-bir-bakis-120487> adresinden alındı

<https://eastendwomensmuseum.org/blog/2021/4/30/the-early-life-of-mary-wollstonecraft>. (tarih yok). *The Early Life Of Mary Wollstonecraft*. 3 11, 2024 tarihinde <https://eastendwomensmuseum.org/blog/2021/4/30/the-early-life-of-mary-wollstonecraft>:
<https://eastendwomensmuseum.org/blog/2021/4/30/the-early-life-of-mary-wollstonecraft> adresinden alındı

<https://geekyapar.com/hadi-gelin-wonder-womanin-isiginda-dorduncu-dalga-feminizmi-bastan-tanimlayalim/>. (tarih yok). *Hadi Gelin Wonder Woman'ın Işığında Dördüncü Dalga Feminizm'i Baştan Tanımlayalım!* 3 11, 2024 tarihinde
<https://geekyapar.com/hadi-gelin-wonder-womanin-isiginda-dorduncu-dalga-feminizmi-bastan-tanimlayalim/> adresinden alındı

https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayfa_el-Mansur. (tarih yok). *Hayfa el-Mansur*. 3 11, 2024 tarihinde
https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayfa_el-Mansur:
https://tr.wikipedia.org/wiki/Hayfa_el-Mansur adresinden alındı

<https://www.beyazperde.com/filmler/film-230645/>. (tarih yok). *Beyazperde.com* . 3 11, 2024 tarihinde Beyazperde Web Sitesi: <https://www.beyazperde.com/filmler/film-230645/> adresinden alındı

<https://www.haberturk.com/feminizm-nedir-feminizm-dalgaları-nedir-1-dalga-2-dalga-ve-3-dalga-feminizm-farkları-ve-tarihi-2998027>. (tarih yok). 3 11, 2024 tarihinde <https://www.haberturk.com/feminizm-nedir-feminizm-dalgaları-nedir-1-dalga-2-dalga-ve-3-dalga-feminizm-farkları-ve-tarihi-2998027> adresinden alındı

<https://www.imdb.com/title/tt0365545/>. (tarih yok). *www.imdb.com*. 3 11, 2024 tarihinde *www.imdb.com* Web Sitesi: <https://www.imdb.com/title/tt0365545/> adresinden alındı